

Vastaanottokeskusten paloturvallisuus laajamittaisessa maahantu- lossa

Jarkko Häyrinen

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vastaanottokeskusten paloturvallisuus laajamittaisessa maahantulossa

Jarkko Häyrinen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
toukokuu, 2019

Jarkko Häyrinen

Vastaanottokeskusten paloturvallisuus laajamittaisessa maahantulossa

Vuosi 2019 Sivumäärä 66

Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö, joka tehtiin kehittämistehtävän kautta sisäministeriön pelastusosastolle, tarkoituksena parantaa vastaanottokeskusten turvallisuutta yhteistyössä Maahanmuuttoviraston kanssa. Opinnäytetyön tavoitteeksi muodostui kehittämiskohteiden ja kehittämisehdotusten löytäminen vastaanottokeskusten paloturvallisuuden parantamiseen. Lisäksi tavoitteeksi muodostui kartoittaa eri viranomaisten rooleja laajamittaisessa maahantulossa sekä vastaanottokeskuksia perustettaessa.

Opinnäytetyössä kartoitettiin pelastustoimen tehtävien kautta, millaisia onnettomuuksia vastaanottokeskuksissa on tapahtunut. Samalla pyrittiin selittämään havaittuja ilmiöitä, jotta voidaan löytää kehittämiskohteita vastaanottokeskusten paloturvallisuuden kehittämiseen. Tätä tarkoitusta varten opinnäytetyössä analysoitiin vastaanottokeskuksiin kohdistuneet pelastustoimen tehtävät 1.1.2015 - 31.12.2017 pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastoon PRONTOon kirjattujen tehtävien kautta. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin tietoperustaa vastaanottojärjestelmään liittyen. Keskeisessä roolissa tietoperustassa olivat aiheeseen liittyvät valtioneuvoston periaatepäätökset sekä lainsäädäntö.

Pelastustoimella oli tarkastellulla ajanjaksolla 1 659 tehtävää vastaanottokeskuksiin liittyen. Näistä tehtävistä noin $\frac{3}{4}$ oli automaattisen paloilmittimen tarkastus- ja varmistustehtäviä. Kun tarkastus- ja varmistustehtävät karsittiin pois, olivat rakennuspalot ja rakennuspalovaa- rat yleisin pelastustoimen tehtävätyyppi vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskusten rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa korostuivat tahallisesti ja tuottamuksellisesti syntyneiden palojen osuus, joka on suurempi kuin muussa rakennuskannassa.

Tarkastelu tarkentui opinnäytetyön edistyessä. Opinnäytetyössä tarkasteltiin erityisesti erheellisten paloilmittimien syitä vastaanottokeskuksissa ja annettiin suosituksia näiden ennaltaehkäisemiseksi. Lisäksi selvitettiin tahallisten ja tuottamuksellisten palojen taustatekijöitä, sen mukaan mitä aineistosta oli tulkittavissa.

Opinnäytetyön johtopäätöksissä on yksinkertaistettu vastaanottokeskusten turvallisuuteen ja vastaanottojärjestelmään liittyvien viranomaisten tehtäväjako. Johtopäätöksissä on annettu suosituksia liittyen erheellisten paloilmittimien ennaltaehkäisyyn, tulipalojen ennaltaehkäisyyn sekä asukkaiden ja henkilökunnan turvallisuusosaamisen kehittämiseen.

Asiasanat: maahanmuutto, paloturvallisuus, syytymisyys, vastaanottokeskus

Jarkko Häyrinen

Fire Safety at Immigration Reception Centers for Large-scale Immigration

Year	2019	Pages	66
------	------	-------	----

This thesis is a functional thesis, which was carried out as a commission to the Ministry of the Interior's Rescue Department in order to improve the safety of immigration reception centers in cooperation with the Finnish Immigration Service. The objective of the thesis was to list development targets and development suggestions for improving fire safety at immigration reception centers. In addition, the purpose was to map out the roles of different authorities on large-scale immigration and the establishment of immigration reception centers.

In the thesis, the accidents in immigration reception centers were identified by tasks of the rescue services. At the same time, efforts were made to explain the phenomena observed in order to locate development targets for the development of fire safety at immigration reception centers. For this purpose, the thesis analyzed the rescue service tasks assigned to the reception centers from January 2015 till the end of 2017 through the tasks recorded in the rescue resource and accident statistics system PRONTO. In addition, the theoretical framework of the thesis explores reception system. The theoretical framework covers to the Government's policy decisions and legislation.

During the period under review, the rescue operation had 1 659 tasks in relation to immigration reception centers. Approximately $\frac{3}{4}$ of these tasks were the inspection and verification tasks of the automatic fire detector. When the inspection and verification tasks were eliminated, building fires and building fire dangers comprised the most common type of rescue mission in the immigration reception centers. The proportion intentional and negligent of arson fires in the building blocks and building fire hazards was higher than in the rest of the building stock.

The review was further refined as the thesis progressed. The thesis examined in particular the causes of false fire alerts at immigration reception centers and made recommendations for their prevention. In addition, the background factors of deliberate and negligent fires were investigated, within the limits of the material.

The thesis resulted in a simplified division of tasks between the authorities involved in the safety and reception system of reception centers. The conclusions include recommendations for the prevention of false fire alerts, the prevention of fires and the development of safety expertise for residents and personnel.

Keywords: cause of fire, fire safety, immigration, reception center

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön taustat ja tarkoitus	6
2.1	Keskeiset käsitteet.....	7
2.2	Laajamittainen maahantulo ja haasteet vastaanottokeskusten perustamisessa ...	8
2.3	Paloturvallisuus käsitteenä.....	14
2.4	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	18
2.5	Tutkimuskysymykset ja opinnäytetyön rajaus	19
3	Opinnäytetyön tietoaaineisto.....	19
3.1	Opinnäytetyön kirjallisuus.....	20
3.2	Pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteri PRONTO	21
4	Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	23
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	24
4.2	Tiedonkeruumenetelmät	27
4.3	Tiedon analysointimenetelmät	28
4.4	Tulosten hakeminen PRONTO-järjestelmästä.....	30
5	Opinnäytetyön tulokset	34
5.1	Viranomaisten roolit maahanmuutossa ja vastaanottokeskusten perustamisessa .	34
5.2	Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017	36
5.3	Tarkastus- ja varmistustehtävät.....	40
5.4	Rakennuspalot ja rakennuspalovaarat vastaanottokeskuksissa	45
6	Opinnäytetyön johtopäätökset.....	50
6.1	Yhteenveto viranomaisten rooleista maahanmuutossa ja vastaanottokeskusten perustamisessa.....	50
6.2	Suosituksien erheellisten paloilmoitusten ennaltaehkäisyyn	53
6.3	Suosituksien tulipalojen ennaltaehkäisyyn	54
6.4	Suosituksien asukkaiden ja henkilökunnan turvallisuusosaamisen kehittämiseksi..	55
7	Oman työn arviointi ja loppusanat	56
	Lähteet	59
	Kuviot	64
	Taulukot	65
	Kuvat	66

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö liittyy Laurea ammattikorkeakoulun turvallisuusalan koulutusohjelman tradenomi (AMK) tutkintoon. Opinnäytetyö liittyy vahvasti työelämään, sillä tein samalla opinnäytetyön muotoon työtehtäväni, jossa selvitin vastaanottokeskusten nopeaan perustamiseen liittyviä kehittämisen tarpeita sekä yleisemmin vastaanottokeskuksiin liittyviä turvallisuushaasteita. Opinnäytetyö tehtiin siis työtehtäviäni varten, työn ohessa. Sain aiheen opinnäytetyöhöni sisäministeriön pelastusosastolta koordinoidessani pelastuslaitosten toimintaa vastaanottokeskusten perustamiseen liittyen sekä myöhemmin koordinoidessani pelastuslaitosten vastaanottokeskuksiin kohdistamaa pelastuslain (379/2011) 12 luvun mukaista valvontaa.

Toiminnallinen opinnäytetyö jakautui kolmeen vaiheeseen:

1. Teoriaosuuteen, jossa selvitettiin opinnäytetyössä tarvittavaa teoriaa turvallisuuden ja tutkimuksellisuuden suhteen sekä lainsäädännön kautta eri viranomaisten rooleja maahanmuuttoon ja vastaanottokeskusten perustamiseen liittyen.
2. Vastaanottokeskuksissa tapahtuneiden pelastustoimen tehtävien laadulliseen analyysiin, jossa selvitettiin millaisia tyypillisiä piirteitä on vastaanottokeskuksissa tapahtuneissa onnettomuuksissa.
3. Kehitysehdotuksiin, jotka nousivat esille vastaanottokeskuksissa tapahtuneiden pelastustoimen tehtävien kautta.

Opinnäytetyö oli varsin haastava erityisesti vastaanottokeskuksissa tapahtuneiden pelastustoimen tehtävien analysoinnissa, sillä vastaanottokeskuksissa tapahtuneet pelastustoimen tehtävät jouduttiin perkaamaan käsityönä pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastosta PRONTOsta. Työtehtävieni johdosta minulla oli mahdollisuus käsitellä koko maassa tapahtuneita pelastustoimen tehtäviä yhtenä tietorekisterinä. Vastaanottokeskusten perustamiseen liittyvät vastuut viranomaisten kesken olivat selkeästi koetuksella erityisesti vuoden 2015 keväällä, minkä johdosta opinnäytetyössä tehtiin koonti eri viranomaisten rooleista maahanmuutossa. Opinnäytetyössä saatuja tuloksia tullaan jatkossa hyödyntämään vastaanottokeskusten turvallisuuden suunnittelussa sekä selkeyttämään viranomaisten rooleja laajamittaisessa maahantulossa. Tahdon kiittää opinnäytetyön etenemisestä erityisesti pelastusneuvos Janne Koivukoskea sisäministeriön pelastusosastolta.

2 Opinnäytetyön taustat ja tarkoitus

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä, taustoja ja tarkoitusta. Erityisesti tarkastellaan vastaanottojärjestelmän haasteita vuoden 2015 jälkimmäisellä puoliskolla, kun turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa lähti vahvaan kasvuun. Tämä luo taustaa laajassa

maahanmuutossa vastaanottokeskusten paloturvallisuuteen, joka on tämän opinnäytetyön aihe.

2.1 Keskeiset käsitteet

Järjestelykeskuksella tarkoitetaan ensivaiheen vastaanottoyksikköä, jossa rekisteröidään turvapaikanhakijoita. Kun turvapaikanhakijat on rekisteröity, heidät siirretään vastaanottokeskuksiin. (Maahanmuuttovirasto 2018.) Järjestelykeskus perustetaan erillisellä päätöksellä, kun ensivaiheen kiireellinen vastaanotto edellyttää maahan saapuvien vuoksi lisäkoordinointia. Majoitus järjestelykeskuksessa on lyhytaikaista, sillä majoittuja siirretään vastaanottokeskukseen järjestelykeskuksesta mahdollisimman pian. Majoittujille tarjotaan mm. ruokaa, vaatteita ja peseytymisvälineitä välttämätöntä toimeentuloa varten. Majoittujalle ei makseta vastaanottorahaa järjestelykeskuksessa vietetyltä ajalta. (Sisäministeriö 2016.)

Laajamittainen maahantulo on yksi sisäministeriön laatimassa kansallisessa riskiarviossa (2018) tunnistettu yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvä uhkamalli ja häiriötilanne. Häiriötilanteen syntyessä turvapaikanhakijoille tarkoitetut vastaanottokeskukset täyttyvät tai ovat yli-paikoilla. Maahanmuutto on laajamittaista, kun Suomeen saapuvia henkilöitä ei kyetä ohjaamaan normaaleilla rajavalvonnan järjestelyillä viranomaistoimenpiteiden piiriin tai kun maahantulon edellytysten selvittäminen ja maahantulijoiden rekisteröinti ei ole normaalein järjestelyin mahdollista. Laajamittainen maahantulo voi syntyä myös sellaisessa tilanteessa, jossa Suomi muodostuu kauttakulkumaaksi. (Sisäministeriö 2018, 32 - 34.) Laajamittaista maahantuloa on käsitelty tarkemmin luvussa 2.2.

Pakolainen on toisesta valtiosta tullut henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainon kohteeksi. Vaino voi liittyä uskontoon, kansalaisuuteen, yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumiseen tai poliittiseen mielipiteeseen. Pakolaisaseman myönnetään henkilölle, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomissio (UNHCR) katsoo olevan pakolainen. Kiintiöpakolainen puolestaan on henkilö, jolle on myönnetty oleskelulupa valtion talousarviossa vahvistetussa pakolaiskiintiössä. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Paloturvallisuus jakautuu lainsäädännössä pelastuslain (379/2011) 2. ja 3. luvun toiminnallisiin vaatimuksiin sekä maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 § b mukaiseen rakennusten paloturvallisuuteen.

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta valtiosta. Jos turvapaikanhakijalle myönnetään oleskelulupa turvapaikkamenettelyn kautta, hän saa pakolaisaseman. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

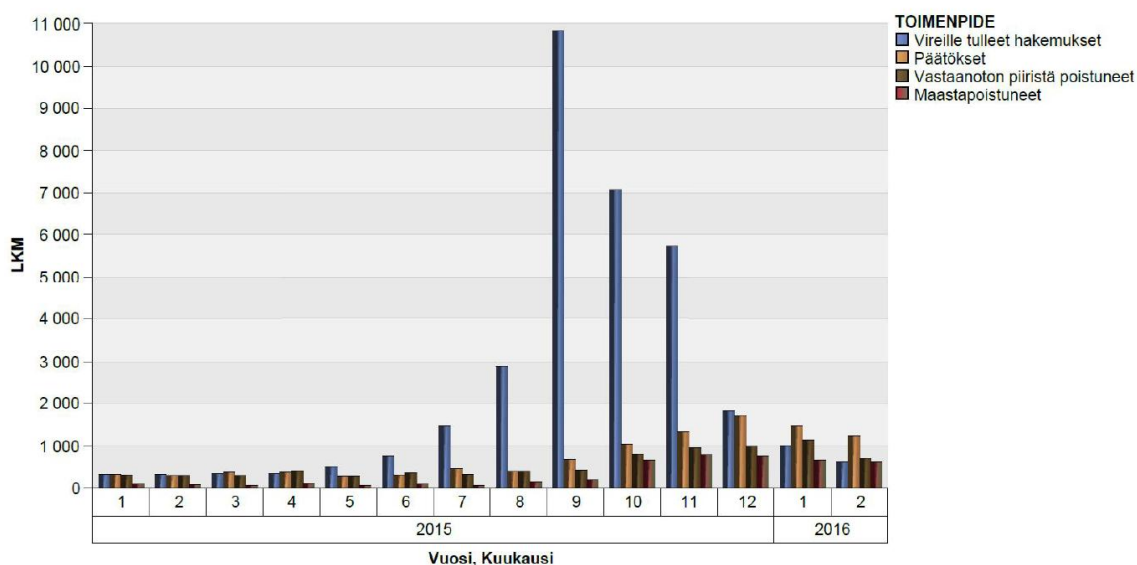
Vastaanottokeskuksella tarkoitetaan paikkaa, johon majoitetaan kansainvälistä suojelua hakevat ja tilapäistä suojelua saavat henkilöt. Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vas-

taanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja vastaanottamisesta (746/2011) 3 luvun mukaiset vastaanottopalvelut annetaan vastaanottokeskuksessa. Alaikäisille, yksin maahan saapuneille turvapaikanhakijoille tarkoitettujen ryhmäkodit ja tukiasuntolat ovat myös vastaanottokeskuksia. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

2.2 Laajamittainen maahantulo ja haasteet vastaanottokeskusten perustamisessa

Turvapaikanhakijoiden määrä kaksinkertaistui Euroopassa vuoden 2015 jälkimmäisellä puoliskolla. Tästä seurasi myös Suomeen ennennäkemätön määrä turvapaikanhakijoita, joka johti tilanteeseen jossa esimerkiksi poliisiasemille saapui öiseen aikaan turvapaikanhakijoita ja poliisin ja Maahanmuuttoviraston resurssit joutuivat koetukselle suuren turvapaikanhakijamäärän johdosta. (Katajamäki 2019.)

Keskusrikospoliisi (2016) esitti raportissaan seuraavalla kuviolla (Kuvio 1) kuukausittain Suomessa vireille tulleet turvapaikkahakemuksia, tehdyt turvapaikkapäätöksiä sekä vastaanottojärjestelmän piiristä ja maasta poistuneiden henkilöiden määrää. Kuvio on esitetty Keskusrikospoliisin tiedusteluosaston raportissa 22.2.2016, tarkoituksena havainnollistaa turvapaikkajärjestelmän läpivirtausta. Tiedot on koottu ajalle tammikuusta 2015 helmikuuhun 2016. (Keskusrikospoliisi 2016.)

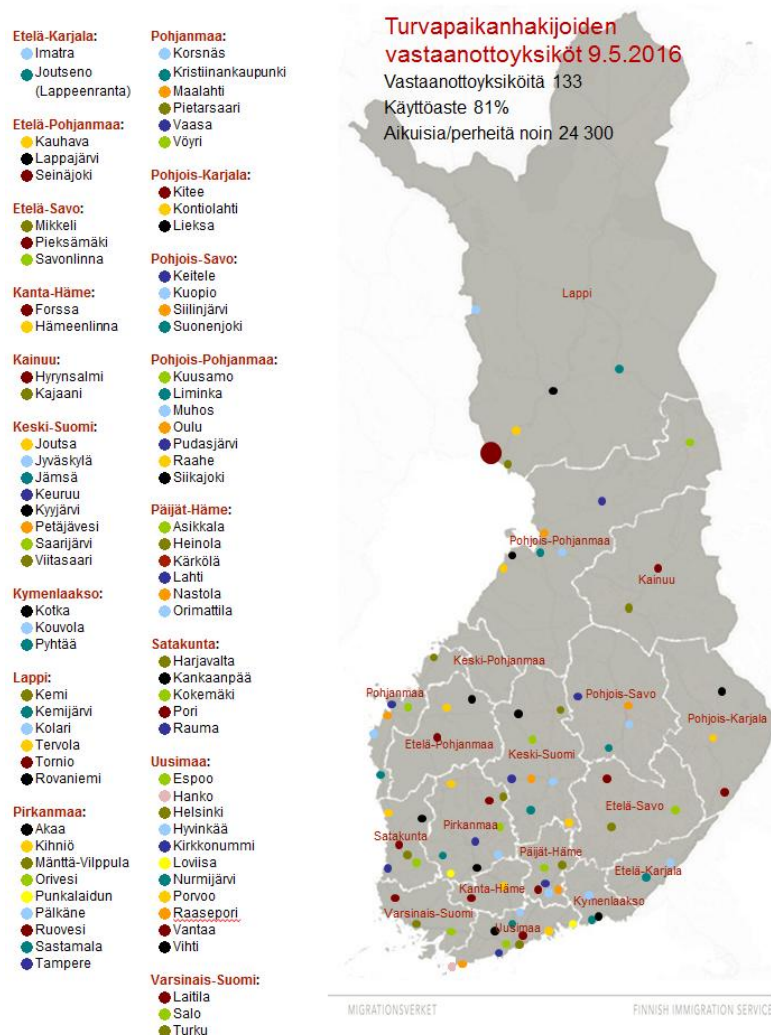
Kuvio 1: Turvapaikkaprosessin läpivirtaus tammikuu 2015 - helmikuu 2016 (Keskusrikospoliisi 2016)

Keskusrikospoliisin (2016) tiedusteluosaston raportin mukaan tammi-kesäkuussa 2015 Suomeen ilmoitettiin turvapaikan hakijaksi keskimäärin 440 turvapaikanhakijaa kuukaudessa. Kun turvapaikanhakijoiden määrä lähti jyrkkään nousuun, pelkästään syyskuussa 2015 Suomesta haettiin turvapaikkaa 10 837 kertaa. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu haastoi Suomen vas-

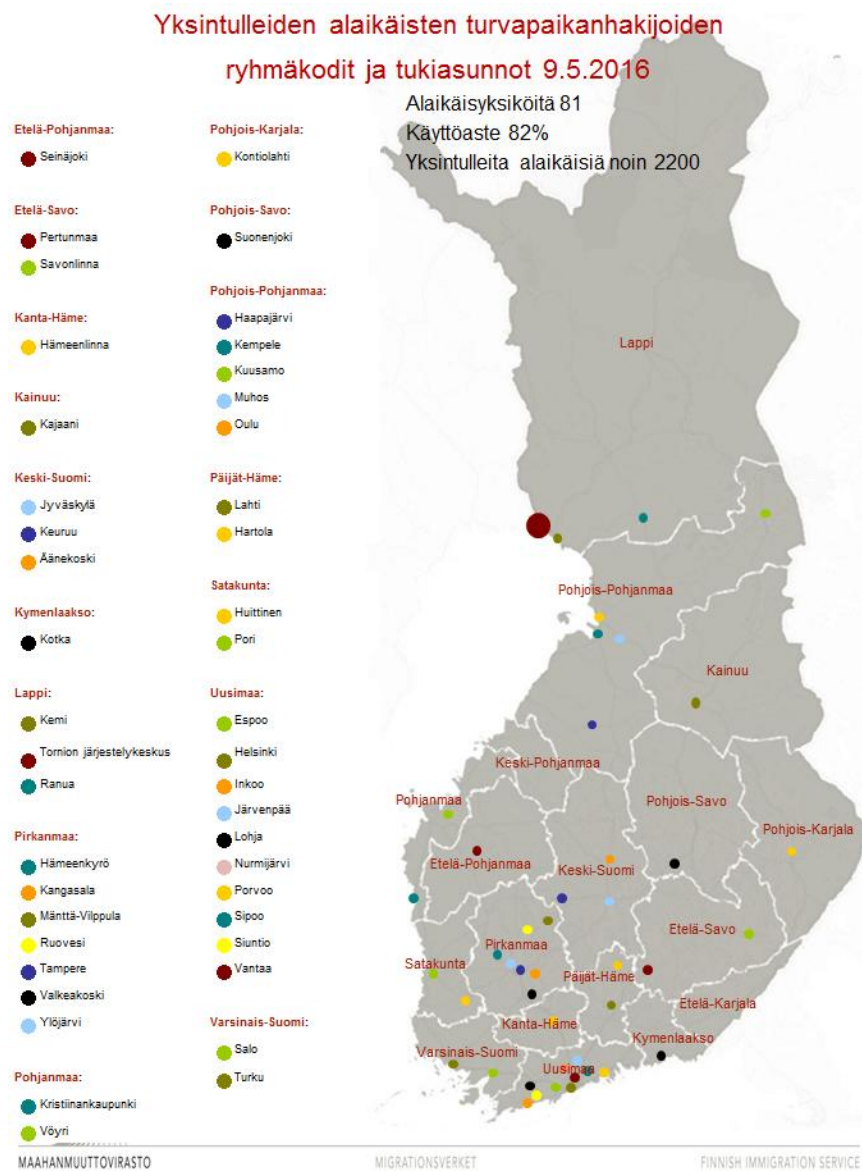
taanottojärjestelmän toimivuuden mikä johti siihen, että vastaanottokeskusten kapasiteettia jouduttiin kasvattamaan hyvin nopeasti sekä samalla perustettiin väliaikaisia hätämajoituksia. Tilanne oli uusi Suomessa, ja tilanteen hallintaan liittyviä resursseja jouduttiin kasvattamaan hyvin nopeasti. Samalla kun hätämajoitus- ja vastaanottokeskuksia syntyi hyvin nopeasti, kaikkia tarjolla olleita tiloja ei ollut alkujaan suunniteltu majoituskäyttöön. (Keskusrikospoliisi 2016.)

Maahanmuuttoviraston (2018) mukaan Vastaanottokeskusten määrä kasvoi koko vuoden 2015 syksyn ja vuoden 2016 alkukevään. Seuraavassa kuvassa (Kuva 1) on esitetty karttamuodossa kevään 2016 tilannekuva turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköistä. (Maahanmuuttovirasto 2016.)

Kuva 1: Turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköt kartalla 9.5.2016 (Maahanmuuttovirasto 2016)

Seuraavassa kuvassa (Kuva 2) on puolestaan esitetty karttamuodossa yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköiden tilannekuva keväällä 2016 (Maahanmuuttovirasto 2016).

Kuva 2: Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodit ja tukiasunnot kartalla 9.5.2016 (Maahanmuuttovirasto 2016)

Edellä olevista kuvista (Kuva 1 ja Kuva 2) nähdään, että toukokuussa 2016 vastaanottokeskuksia oli 84 paikkakunnalla ja alaikäisten ryhmäkoteja ja tukiasuntoja 45 paikkakunnalla. Luvut eivät kerro toimipisteiden kokonaismäärää, sillä samalla paikkakunnalla voi olla useita toimipisteitä ja toimipiste voi olla useassa osoitteessa. Maaliskuussa vuonna 2016 Maahanmuuttovi-

rasto ilmoitti lakkauttavansa 33 vastaanottokeskusta ja päättävänsä lisäksi 10 vastaanottokeskuksen määräaikaisen sopimuksen. (Maahanmuuttovirasto 2016.)

Turvapaikanhakijoiden määrä oli kohtuullinen suhteessa siihen, mihin Suomessa oli varauduttu. Vuonna 2015 voimassa olleessa valtioneuvoston periaatepäätöksessä, vuoden 2010 Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa, oli annettu Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille tehtäväksi jatkaa valmiussuunnitelmien ylläpitämistä kuntien kanssa järjestely- ja vastaanottokeskusten perustamiseksi laajamittaisessa maahanmuutossa eli joukkopakotilanteessa. Valmiussuunnittelun tueksi oli annettu määrällinen tavoite vastaanottokapasiteetille. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan valmiussuunnittelun tavoitteena oli tehdä alustava suunnitelma 100 000 maahantulijan vastaanottamiseksi. Tämän toteuttamiseksi varautumistoimenpiteet sekä erityisesti aiesopimukset kiinteistönomistajien ja eri toimijoiden kanssa oli jaettu Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja Maahanmuuttoviraston kesken. (Puolustusministeriö 2011, 32 - 33 ja 75 - 76.)

Kun maahanmuuttajien määrä kasvoi kesällä 2015, havaittiin että vastaanottojärjestelmän perustaminen oli vaativampaa kuin ennakkoon oli ajateltu. Suomen vastaanottojärjestelmän perustaminen ei toivonut toivotulla tavalla, vaikka valmiussuunnitelmien mukainen vastaanottokapasiteetti oli teoriassa huomattavasti suurempi. Kun valmiussuunnitelmat eivät vastanneet todellisuutta, jouduttiin tilanteessa perustamaan vastaanottokeskuksia ja hätämajoitusiloja improvisoiden. Hektinen tilanteenhallinta havaittiin myös pelastustoimessa, jossa nopeasti perustettujen vastaanottokeskusten turvallisuus aiheutti paljon huolia. Sisäministeriö antoi syksyllä 2015 opinnäytetyön tekijälle tehtäväksi koordinoita pelastuslaitosten valvontaja asiantuntijapalveluita toimintaa vastaanottokeskusten turvallisuuden osalta. Asiaa käsiteltiin myös lehdistössä. Esimerkiksi sanomalehti Ilkassa julkaistiin artikkeli (Ilkka 21.5.2018), jossa kerrottiin kuinka hätämajoitukseen liittyviä päätöksiä jouduttiin tekemään improvisoiden ja jopa lainsäädäntöä venyttäen.

Velvoite varautumiseen on annettu viranomaisille valmiuslaissa (1552/2011). Valmiuslain 12 § velvoittaa viranomaisia varmistamaan tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen poikkeusoloissa ja varautumaan häiriötilanteisiin valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä. Kun eri viranomaiset varautuvat poikkeusoloihin, samalla katetaan käytännössä myös normaaliolojen häiriötilanteet. Varautumisen suunnittelussa varsin usein ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että poikkeusoloissa toimitaan hyvin erilaisessa juridisessa ympäristössä kuin normaaliolojen häiriötilanteissa. Normaaliolojen häiriötilanteissa ei voida esimerkiksi sivuuttaa maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 17 luvun vaatimuksia rakentamisen yleisistä edellytyksistä kun taas poikkeusoloissa se on mahdollista valmiuslain 46 § mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että normaaliolojen häiriötilanteissa tulee edelleen hakea rakennuslupaa, kun rakennuksen käyttötapa muuttuu. Koska normaalioloissa lainsäädäntöympäristöön ei ole tehty muutoksia, ei voida tehdä poikkeuksia vaatimuksista mitkä liittyvät rakennusten turvallisuus-

teen ja terveyteen, esimerkiksi urheiluhallin muuntaminen majoituskäyttöön ilman todella suuria muutoksia ei ole käytännössä mahdollista. Toisaalta normaaliolojen häiriötilanteissa vastuuviranomainen ei voi ottaa käyttöön tiloja tai rakennuksia muilta toimijoilta. Poikkeuksena viranomaisten valtuuksien osalta on pelastuslain (379/2011) 36 § kohdan 3) pelastusviranomaiselle annettu oikeus ottaa käyttöön rakennuksia pelastustoiminnan yhteydessä. Valmiussuunnittelussa onkin tärkeää eritellä, kuinka toimitaan normaaliolojen häiriötilanteissa ja kuinka toiminta muuttuu, mikäli päätetään poikkeusoloista. Lainsäädännössä annetut normaaliolojen säädökset unohtuvat suunnitelmista, jos keskitytään toimimaan liiaksi poikkeusolojen "suoraviivaisemmassa" säädösympäristössä.

Sisäministeriön (2016) julkaisemassa Suomen kansallisessa riskienarvioinnissa laajamittainen maahantulo on huomioitu vakavana alueellisena tapahtumana. Laajamittaisen maahantulon rajana on kansallisessa riskienarvioinnissa 20 000 turvapaikanhakijaa vuodessa. Riskiä on kuvattu syntyväksi sotien, luonnonkatastrofien tai onnettomuuksien vuoksi. Onnettomuus voi olla esimerkiksi ydinvoimalaan liittyvä onnettomuus, jonka johdosta hyvin suuri osa jostain maasta muuttuu asuinkelvottomaksi. Laajamittaiseen maahantulon tilanteessa on olemassa riski siitä, että maahantulijoiden rekisteröinti, vastaanotto- ja oleskelulupamenettely eivät toimi riittävän tehokkaasti. Riskin taloudellista vaikuttavuutta lisää, mikäli kielteisen päätöksen saaneita ei pystytä poistamaan maasta tehokkaasti. Edelleen riskin seurannaisvaikutukset kasvavat, mikäli aluehallinnon varautumissuunnitelmat ja yhteistyömallit ovat puutteellisia. Kansallisessa riskienarvioinnissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille annettiin tehtäväksi kartoittaa kuntien ja muiden toimijoiden kanssa soveltuvat tilat sekä tehdä aiesopimukset 100 000 maahantulijan vastaanottamiseksi, mikä vastasi Valtioneuvoston 2010 Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa annettua tehtävää (Puolustusministeriö 2011). (Sisäministeriö 2016, 89 - 93.)

Opinnäytetyön prosessin aikana sisäministeriö (2019) julkaisi uuden kansallisen riskiarvion "Kansallinen riskiarvio 2018". Myös uudempi kansallinen riskiarvio sisältää laajamittaisen maahantulon muuna yhteiskuntajärjestystä vaarantavana uhkana. Kuvauksessa vastaanottokeskukset lisämajoituspaikkoineen ovat täyttymässä tai ylipaikoilla, maahantulo on jatkuvaa ja maahan virtaa enemmän ihmisiä kuin maasta poistuu. Edelleen laajamittaista maahanmuuttoa määritetään siten, että maahan saapuneita henkilöitä ei pystytä normaaleilla rajavalvonnan järjestelyillä ohjaamaan viranomaistoimenpiteiden piiriin ja maahantulijoiden rekisteröinti ei ole normaalijärjestelyin mahdollista. Tilanne voi syntyä myös tilanteessa, jossa Suomi muodostuu kauttakulkumaaksi. Toimintaa jatketaan kuitenkin normaaliolojen lainsäädäntöympäristössä. Liikettä synnyttävät konfliktit, ympäristön- ja ilmastomuutokset sekä toivo paremmasta tulevaisuudesta. Myös laajamittaiset onnettomuudet ja katastrofit voivat sotien lisäksi aiheuttaa tilanteen syntymisen. Laajamittaista maahantuloa voidaan käyttää myös poliittiseen painostamiseen. Uhka vaikuttaa erityisesti yhteiskunnan henkiseen kriisinsietokykyyn, jota puolestaan vahvistaa kansalaisten usko siihen että tilanne on viranomaisten hallinnassa.

Suurin uhka humanitaarisesta näkökulmasta kohdistuu maahantulijoihin lähtömaassaan, matkareitillä ja myös Suomessa. Vaikutukset julkiseen talouteen kerrotaan toisena merkittävänä vaikutuksena. Vaikutukset kohdistuvat pitkällä aikavälillä sosiaaliturvan etuusjärjestelmän rahoitustasapainoon mikäli kotouttamisessa epäonnistutaan sekä lyhyemmällä aikavälillä eri viranomaisille, koulutusjärjestelmälle, sekä oikeuslaitokselle. Taloudellinen rasite jatkuu useita vuosia sen syntymisen jälkeen. Laajamittainen maahantulo voi syntyä äkillisenä joukkopakona tai vähitellen. Suurimmat riskit ajoittuvat alkuvaiheeseen, jos maahantulijoiden hallintaa, rekisteröintiä ja vastaanottoa ei kyetä toteuttamaan riittävän nopeasti. Riskiin sisältyy myös kantaväestön voimakkaat tunteet maahantulihoita kohtaan. Tähän voidaan vaikuttaa viranomaisten selkeällä, neutraalilla ja johdonmukaisella viestinnällä. Laajamittaisen maahantulon riskin on arvioitu kasvavan. (Sisäministeriö 2019, 32 - 34.)

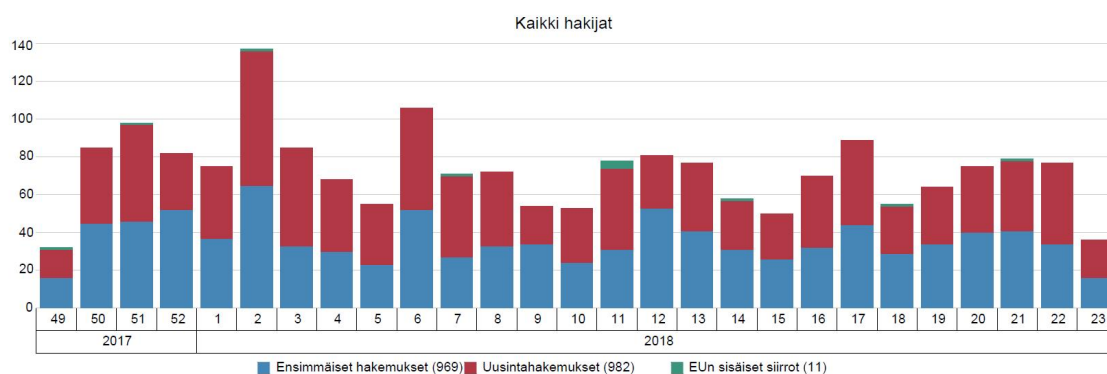
Laajamittaisen maahantulon hallinta sisältyy vuoden 2017 yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan (Turvallisuuskomitea 2017) vakavana alueellisena tapahtumana. Keskeisin sisältö lähtee siitä periaatteesta, että laajamittaisen maahantulon hallinnassa on keskeisessä roolissa on kyky vastaanottaa maahantulijat ja järjestää heille tilanteen edellyttämä perusturva. Erityisesti rajaturvallisuusjärjestelmällä huolehditaan siitä, että viranomaiset kykenevät valvomaan maahantulihoita asianmukaisesti. Valmiuteen sisältyy järjestely- ja vastaanottokeskusten perustaminen, muu vastaanoton järjestäminen sekä kattava viranomaisyhteistyö. Tätä taustaa vasten on hyvä muistaa, että nopeasti kehittyvässä tilanteessa ensin täytyy löytää maahan saapuville henkilöille asianmukaiset, turvalliset tilat perustarpeita varten. Jos logistiikan ensimmäinen etappi ei ole toimiva, ei tilanteessa voida hallita muitakaan prosesseja. (Turvallisuuskomitea 2017, 20 - 26.)

Maahanmuuttovirasto esitti maahanmuuton läpivirtausta turvapaikka-asioiden tilannekuvaraportissaan 6.6.2018. Seuraavaan taulukkoon on koottu tiedot taulukkomuotoon (Taulukko 1). Taulukossa esitetään kappalemäärinä turvapaikkajärjestelmän läpivirtausta aikavälillä 1.1.2015 - 5.6.2018. Taulukkoon on kerätty vuosien 2015 - 2017 sekä vuoden 2018 kuuden ensimmäisen kuukauden vireille tulleet turvapaikkahakemusten määrät, tehtyjen päätösten määrät sekä vastaanoton piiristä ja maasta poistuneiden määrät. Vuoden 2018 osalta kuukaudet on numeroitu sarakkeissa numeroilla 1 - 6. Kesäkuun 2018 luvut eivät ole vertailukelpoisia. Taulukon oikeaan laitaan on laskettu vertailukelpoinen luku vuodelle 2018, kun verrataan vuosiin 2015 - 2017. Vertailukelpoinen luku on saatu laskemalla vuoden 2018 viisi ensimmäistä kuukautta yhteen, jakamalla viidellä ja kertomalla kahdellatoista. Näin voidaan arvioida vuotta 2018 vuosiin 2015 - 2017. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Turvapaikanhakijoiden läpivirtaus vuosittain 2015 - 2017 sekä kuukausittain vuonna 2018										
	Vuosi			Kuukausi/vuosi						Vertailuku vuodelle 2018
	2015	2016	2017	1/2018	2/2018	3/2018	4/2018	5/2018	6/2018	
Läpivirtauksen osa										
Vireille tulleet hakemukset (kpl)	32 478	5 647	5 047	397	301	312	275	312	68	3 833
Päätökset (kpl)	7 466	28 208	9 418	584	519	655	536	492	41	6 686
Vastaanoton piiristä poistuneet (kpl)	6 272	15 339	9 805	592	554	640	490	535	90	6 746
Maastapoistuneet (kpl)	2 669	4 389	777	81	70	66	47	69	5	799

Taulukko 1: Turvapaikanhakijoiden läpivirtaus 1.1.2015 - 5.6.2018 (Maahanmuuttovirasto 2018)

Edellä olevan taulukon perusteella voidaan sanoa, että vireille tulleiden hakemusten määrä on laskemassa ja vakiintumassa samalla kun Suomen vastaanoton piiristä poistuu enemmän henkilöitä kuin vuonna 2015 (Taulukko 1). Maahanmuuttoviraston (2018) tilannekuvaraportissa esitettiin turvapaikanhakuun ja maahanmuuttoon liittyvä viikkokohtainen hakemusmäärä alla olevan kuvion (Kuvio 2) mukaisesti. Myös tämän kuvion perusteella vireille tulevien hakemusten määrä oli vakiintunut vuoden 2018 alkupuoliskolla.

Kuvio 2: Viikkokohtainen hakemusmäärä 4.12.2017 - 5.6.2018 (Maahanmuuttovirasto 2018)

Maahanmuuttoviraston (2018) julkaiseman raportin mukaan turvapaikanhakijoiden määrän kasvu taittui vuoden 2016 alkuvuoden aikana ja vireille tulleiden hakemusten määrä vakiintui hieman yli 5000 hakemukseen vuodessa. Toukokuun 2018 lopussa Maahanmuuttovirastossa oli vireillä 4852 turvapaikkahakemusta, joista ensimmäisiä päätöksiä oli 2418. Tarpeen pienetessä Maahanmuuttovirasto on pienentänyt vastaanottokeskusten määrää ja vuoden 2018 lopussa vastaanottokeskuksia oli 49 kappaletta. Näistä kuusi oli alaikäisille tarkoitettuja vastaanottokeskuksia. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

2.3 Paloturvallisuus käsitteenä

Paloturvallisuutta voidaan lähestyä lainsäädännön kautta pelastuslain (379/2011) kautta toiminnallisena paloturvallisuutena tai maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) kautta raken-

teellisenä paloturvallisuutena. Ympäristöministeriö (2018) määrittelee internetsivuillaan maankäyttö- ja rakennuslain paloturvallisuuteen liittyvät vaatimukset siten, että rakentamisessa on huolehdittava, että palon syttymisen vaaraa rajoitetaan, rakennuksen kantavat rakenteet kestävät paloa sortumatta ottaen huomioon riittävässä määrin poistumiseen, pelastustoimintaan ja palon hallintaan saamisen ajan ja palon ja savun kehittymistä ja leviämistä rakennuksessa sekä palon leviämistä lähistöllä oleviin rakennuksiin on pystyttävä rajoittamaan. Lisäksi rakentamisessa on käytettävä paloturvallisuuden kannalta soveltuvia rakennustuotteita ja teknisiä laitteistoja. Rakennuksen on myös oltava sellainen, että rakennuksessa olevat henkilöt voivat pelastautua tai heidät voidaan pelastaa sekä pelastushenkilöstön turvallisuus on otettava rakentamisessa huomioon. (Ympäristöministeriö 2019.)

Sisäministeriö (2019) puolestaan lähestyy paloturvallisuutta pelastuslain tarkoittamana toiminnallisena vaatimuksena ja paloturvallisuus kohdistetaan velvoitteena ihmisten toimintaan. Rakennusten omistajien ja käyttäjien tulee arvioida ja poistaa paloriskit, huolehtia palovaroittimien toimintakunnosta, huolehtia että rakennuksesta pääsee poistumaan sekä huolehtia pelastushenkilöstön pääsystä esteettä paikalle. Pelastuslaki sisältää toiminnallisia vaatimuksia kaikille kansalaisille (2 luku), toiminnanharjoittajille sekä rakennuksen omistajille ja haltijoille (3 luku) sekä viranomaisille (4 luku). Pelastuslain 1 luku pitää sisällään jokaisen toimintavelvollisuuden palon tai muun onnettomuuden sattuessa (3 §), huolellisuusvelvoitteen (4 §), varovaisuuden tulen käsittelyssä (5 §), avotulen tekoon liittyvät vaatimukset (6 §), kulotukseen liittyvät vaatimukset (7 §), sekä kulotuksesta ilmoitusvelvollisuuden (8 §). (Sisäministeriö 2019.)

Rakennusten paloturvallisuus on käsitteenä yhdistetty poistumisturvallisuuteen pelastuslain (379/2011) 9 § mukaan, jossa annetaan toiminnanharjoittajille sekä rakennuksen omistajille ja haltijoille velvollisuus huolehtia rakennuksen palo- ja poistumisturvallisuudesta. Kyseinen lainkohta velvoittaa toimimaan siten, että vaara tulipalon syttymiseksi, tahalliseksi sytyttämiseksi sekä leviämiseksi on vähäinen, rakennuksessa olevat ihmiset pystyvät tulipalossa tai muussa nopeasti kehittyvässä vaaratilanteessa poistumaan rakennuksesta tai heidät voidaan pelastaa muulla tavoin, varmistamaan että pelastustoiminta on tulipalon tai muun onnettomuuden sattuessa mahdollista sekä ottamaan huomioon pelastushenkilöstön turvallisuuden. Pelastuslain 10 § edellyttää rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan huolehtimaan, että uloskäytävät ja kulkureitit pidetään kulkukelpoisina ja että niiden käyttö on esteetöntä, turvallista ja tehokasta. Tätä on tarkennettu edelleen pelastuslain 10 § toisessa momentissa, jossa on kielletty säilyttämästä tavaraa uloskäytävillä sekä ullakoiden, kellarien ja varastojen kulkureiteillä. Kulkureittien merkitsemisestä ja valaisemisesta on säädetty sisäasiainministeriön asetuksella rakennusten kulkureittien merkitsemisestä ja valaisemisesta (805/2005).

Pelastuslaissa (379/2011) on annettu tarkempia velvoitteita pelastustoiminnan toimintaedellytysten sekä omatoimisen varautumisen varmistamiseksi. Näitä ovat 11 §:ssä määrätty velvoite pelastusteiden pitämiseen ajokelpoisina ja esteettöminä sekä pelastustoimintaan ja rakennuksesta poistumiseen liittyvien laitteiden kunnossapitoon (12 §). Pelastusteiden merkitsemisestä on säädetty sisäasiainministeriön asetuksella pelastusteiden merkitsemisestä (1384/2003). Pelastustoimen laitteista on säädetty tarkemmin lailla pelastustoimen laitteista (10/2007). Poistumiseen liittyvänä laitteena pelastuslaissa (379/2011) on annettu velvollisuus varustaa asunto riittävällä määrällä palovaroittimia (17 §) jota on tarkennettu sisäasiainministeriön asetuksella palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta (239/2009). Muita paloturvallisuuteen ja kiinteistön huoltoon liittyviä velvoitteita ovat ilmanvaihtolaitteiden huolto (13 §) sekä nuohous (13 §).

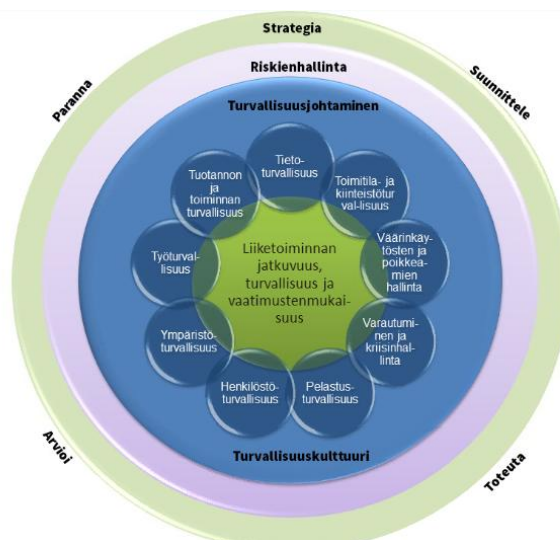
Pelastuslain (379/2011) 14 § velvoittaa omatoimiseen varautumiseen. Omatoiminen varautuminen tarkoittaa pelastuslain mukaan sitä, että rakennuksen omistaja ja haltija sekä toiminnanharjoittaja ovat velvollisia osaltaan ehkäisemään tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa sekä tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin he kykenevät omatoimisesti. Lisäksi omatoimisen varautumisen velvoite tarkoittaa ryhtymistä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä pelastustoiminnan helpottamiseksi. Käytännössä pelastuslain (379/2011) 15 §:n velvoitteella laatia pelastussuunnitelma varmistetaan, että omatoiminen varautuminen tapahtuu suunnitelmallisesti. Pelastussuunnitelma tulee laatia myös yleisötilaisuuksiin pelastuslain 16 § mukaisesti. Toiminnanharjoittajan tulee osana pelastussuunnitelmaa laatia poistumisturvallisuusselvitys pelastuslain (379/2011) 18 § ja 19 § mukaisesti, mikäli toiminta vastaa 18 §:ssä lueteltua toimintaa tai asumismuotoa. Pelastussuunnitelman sisällöstä on säädetty tarkemmin Valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta (407/2011) ja poistumisturvallisuuden sisällöstä Valtioneuvoston asetuksessa poistumisturvallisuusselvityksestä (292/2015).

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) määrittelee rakentamisen vaatimukset paloturvallisuudelle sekä turvallisuudelle yleisemminkin. Jo alueiden käytön suunnittelussa tulee 5 § 1) kohdan mukaisesti huomioida turvallisuus. Turvallisuus on myös keskeisenä osana rakentamisen ohjauksen tavoitteissa lain 12 § 1) kohdan mukaisesti. Edelleen yleiskaavan sisältövaatimuksissa tulee ottaa huomioon turvallisuuden vaatimukset 39 § kohdan 5) mukaisesti. Tämän tulee heijastua asemakaavaan 54 § 2. mom. mukaisesti. Voisi sanoa, että turvallisuus on kantava teema maankäyttö- ja rakennuslaissa. Rakentamiselle annettavat vaatimukset on esitetty lain 117 §, jossa turvallisuus esiintyy rakenteiden lujuuksena ja vakautena (117 a §), paloturvallisuutena (117 b §), terveellisyytenä (117 c §), käyttöturvallisuutena (117 d §), esteettömyytenä (117 e §), meluntorjuntana ja ääniolosuhteina (117 f §), asuin- ja työtilojen turvallisuutena (117 j §) ja kokoontumistiloihin liittyvinä rajoituksina (117 k §).

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 b § edellyttää, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla paloturvalliseksi ja palon syttymisen vaaraa on rajoitettava. Kantavien rakenteiden tulee kestää palossa vähimmäisajan, joka tarvitaan rakennuksen sortumalta suojautumiseen, poistumisen turvaamiseen, pelastustoimintaan ja palon hallintaan saamiseen. Edelleen edellytetään, että palon ja savun kehittymistä ja leviämistä rakennuksessa sekä palon leviämistä lähistöllä oleviin rakennuksiin on rajoitettava. Rakentamisessa on käytettävä paloturvallisuuden kannalta soveltuvia rakennustuotteita ja teknisiä laitteistoja. Rakennuksesta tulee pystyä pelastautumaan ja rakennuksesta tulee pystyä pelastamaan, pelastushenkilöstön turvallisuus tulee huomioida rakentamisessa. Rakennuslupaviranomainen voi edellyttää turvallisuus selvitystä laadittavaksi poistumisturvallisuuden kannalta haastavasta kohteesta, mikä puolestaan vastaa pelastuslain 18 ja 19 § mukaista poistumisturvallisuus selvitystä. Tätä on edelleen selvennetty ympäristöministeriön asetuksella rakennusten paloturvallisuudesta (848/2017). Paloturvallisuuteen liittyviä säädöksiä on myös muussa lainsäädännössä, esimerkiksi lailla pyroteknisten välineiden vaatimusten mukaisuudesta (180/2015) pyritään muun ohella paloturvallisuuteen ja säädösten luonteisena ohjeena sähköturvallisuutta käsittelevillä teknisillä artikkeleilla vaikuttaa rakennuksen sähkölaitteiden paloturvallisuuteen.

Paloturvallisuutta voidaan tarkastella myös yritysturvallisuuden kautta. Elinkeinoelämän keskusliitto (2019) kuvaa yritysturvallisuuden osa-alueita yritysturvallisuusmallillaan (Kuva 3). Yritysturvallisuusmallissa turvallisuuden osa-alueet on jaettu tietoturvallisuuteen, toimitilaja kiinteistöturvallisuuteen, väärinkäytösten ja poikkeamien hallintaan, varautumiseen ja kriisinhallintaan, pelastusturvallisuuteen, henkilöstöturvallisuuteen, ympäristöturvallisuuteen, työturvallisuuteen sekä toiminnan ja tuotannon turvallisuuteen. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2019.)

Kuva 3: Yritysturvallisuusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2019.)

Elinkeinoelämän keskusliiton mallissa paloturvallisuus on osa pelastusturvallisuutta, jolla tarkoitetaan tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ennaltaehkäisyä sekä nopeaa ja oikeanlaista vastetta onnettomuustilanteissa. Elinkeinoelämän keskusliitto jakaa pelastusturvallisuuden kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa pelastusturvallisuus jaetaan pelastuslain (379/2011) 14 § mukaisiin omatoimisen varautumisen velvoitteisiin, jotka kootaan pelastuslain 15 § mukaiseen pelastussuunnitelmaan. Toisessa osassa pelastusturvallisuus jaetaan paloturvallisuuteen, joka käsittää rakennusten paloturvallisuuden, pelastus- ja sammutuskaluston sekä laitteiden kunnossapidon, määräaikaistarkastukset ja huollon sekä tulitöiden turvallisuuden. Kolmannessa osassa on vakuuttaminen, mikä sisältää vakuutusyhtiöiden suojeluohjeet ja -ehdot. Elinkeinoelämän keskusliiton malli paloturvallisuudesta on jossain määrin erilainen lainsäädäntöön nähden, sillä käsitteenä paloturvallisuus lainsäädännön kautta sisältää elementtejä jopa pelastusturvallisuuden ulkopuolelta. Lainsäädännössä paloturvallisuuteen liittyy elementtejä, jotka on kirjattu henkilöstöturvallisuuteen, toimitila- ja kiinteistöturvallisuuteen, varautumiseen ja kriisinhallintaan, ympäristöturvallisuuteen, työturvallisuuteen sekä tuotannon ja toiminnan turvallisuuteen. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2019.)

2.4 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Kuten aiemmin kohdassa 2.2 todettiin, alkuvaiheessa vastaanottokeskuksia syntyi tilanteen alkuvaiheessa varsin nopealla aikataululla ja näissä oli huomattava määrä pelastustoimen tehtäviä vastaanottokeskusten määrään nähden. Työtehtävissäni havaitsin varsinkin 2015 syksyn aikana haasteita viranomaisten välisessä yhteistyössä, mikä johtui siitä, että viranomaiset eivät jakaneet tietoja toisilleen riittävästi ja eri viranomaisten vastuita ei ollut selkeästi ymmärretty. Vastaanottojärjestelmästä vastaavat viranomaiset eivät hahmottaneet paikallisten viranomaisten rooleja ja tästä johtuen paikalliset viranomaiset eivät olleet ajan tasalla alueensa riskikohteista. Toisaalta paikallisille viranomaisille ei ollut selkeää yhteyskanavaa ympäri vuorokauden muutoin kuin hälytystehtävissä. Tilanteen jatkuessa ja maahantulijoiden määrän vähetessä järjestelmä kypsyi toimivammaksi. Toisaalta opinnäytetyön taustalla olivat mediassakin esillä olleet pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa. Keskusrikospoliisin ja Maahanmuuttoviraston raporteissa toistuivat usein pelastustoimen tehtävät, erityisesti tulipalot, sekä tuhotyön yritykset, joiden kohteeksi vastaanottokeskukset joutuivat valitettavan usein. Sisäministeriön pelastusosaston kannalta oli selvää, että vastaanottokeskuksissa tapahtuneet pelastustoimen tehtävät tulisi selvittää tarkemmin sekä samalla esittää Maahanmuuttovirastolle suosituksia näiden onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi.

Tulevaisuutta varten on tärkeää, että ongelmakohdat tiedostettaisiin ja huomioitaisiin tulevaisuudessa suunnitelmissa ja toiminnassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää vastaanottokeskusten turvallisuutta erityisesti paloturvallisuuden osalta sekä löytää ratkaisuja havaittuihin ongelmiin. Lisäksi tavoitteena oli myös koota laajamittaiseen maahanmuuttoon varautumiseen liittyviä hyviä käytänteitä ja selvittää eri osapuolten vastuita turvallisuuden koordinoi-

nissa ja toteutuksessa sekä selventää eri viranomaisten rooleja maahanmuutossa sekä vastaanottokeskusten perustamisessa.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004) mukaan tutkimuksen tarkoitusta voidaan luonnehtia neljän seikan kautta. Tutkimuksen tarkoitus voi olla kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. Opinnäytetyön tarkoituksen kuvaamiseen soveltuvat näistä parhaiten kaksi ensimmäistä. Kartoittava tarkoitus tarkoittaa käytännössä katsomista mitä tapahtuu, jonka kautta löydetään uusia näkökulmia ja ilmiöitä aiheen ympäriltä. Selittävä tarkoitus etsii selitystä tapahtuneelle tai ongelmaan, yleensä kausaalisten suhteiden kautta. Tarpeen kannalta oli siis tarpeellista kartoittaa ja selittää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 128 - 130.)

Jotta voisimme löytää pohjatiedon kehittämiseksi, tarvitaan tietoa siitä mitä on tapahtunut. Opinnäytetyön tarkoituksena muodostui kartoittaa, millaisia onnettomuuksia vastaanottokeskuksissa on tapahtunut. Samalla tarkoituksena on selittää havaittuja ilmiöitä, jotta voidaan löytää kehittämiskohteita vastaanottokeskusten turvallisuuden kehittämiseen.

2.5 Tutkimuskysymykset ja opinnäytetyön rajaus

Turvallisuutta tarkastellaan usein englanninkielisten käsitteiden "safety" ja "security" kautta. Käsitteellä "safety" tarkoitetaan tahattomien onnettomuuksien ja tapaturmien estämistä, käsitteellä "security" tarkoitetaan puolestaan tahallisten vahingontekojen, kuten rikollisuuden estämistä (Heinonen 2013). Opinnäytetyön toteutuksessa keskitytään turvallisuuden "safety"-puoleen liittyviin haasteisiin, erityisesti palo- ja poistumisturvallisuuteen. Toisaalta opinnäytetyössä otetaan kantaa tahallisiin vahingontekoihin kuten tuhopolttoihin, sillä näillä on vaikutusta vastaanottokeskusten palo- ja poistumisturvallisuuteen.

Tutkimuskysymykset muodostuivat eri viranomaisten prosesseihin ja vastuisiin liittyviksi sekä siihen, millaisia onnettomuuksia vastaanottokeskuksissa tapahtuu ja vastaanottokeskusten turvallisuuden osalta olisi opittavissa. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä ovat eri viranomaisten roolit maahanmuutossa ja vastaanottokeskusten perustamisessa?
2. Millaisia toimenpiteitä vastaanottokeskuksissa tarvittaisiin onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi ja seurannaisvahinkojen pienentämiseksi?

3 Opinnäytetyön tietoaineisto

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön teoreettista pohjaa. Luvussa kuvataan opinnäytetyön teoreettisena pohjana käytetty kirjallisuus sekä pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteri PRONTO.

3.1 Opinnäytetyön kirjallisuus

Kirjallisuuskatsauksen materiaali muodostui tutkimusmenetelmiä käsittelevän kirjallisuuden lisäksi aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön, eri tahojen tuottamiin tilanneraportteihin, valtioneuvoston ohjeisiin ja julkaisuihin aiheeseen liittyen, aiheeseen liittyviin tutkimusraportteihin, valtioneuvoston periaatepäätöksiin sekä aiheeseen liittyviin uutisiin. Opinnäytetyöhön valikoitiin suoraan liittyvinä lähteinä Valtioneuvoston, ministeriöiden sekä eri toimijoiden ohjeita ja julkaisuita aiheeseen liittyen. Erityisesti sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston ohjeet ja julkaisut muodostivat aiheeseen suoraan liittyviä lähteitä.

Suomen perustuslain (731/1999) 2 § kansanvaltaisuuden ja oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Koska viranomaiset käyttävät julkista valtaa, tulee näiden toiminnan ja tehtävien tulee myös perustua lakiin. Edelleen perustuslain (731/1999) 118 § mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Kirjallisuuskatsauksessa lainsäädäntö muodostui keskeisimmäksi lähteeksi, kun tarkasteltiin eri viranomaisten rooleja maahanmuutossa. Keskeisimmäksi lainsäädännöksi muodostuivat eri viranomaisiin ja viranomaisten hallintomenettelyyn liittyvät erityislait sekä turvapaikkajärjestelmään sekä turvapaikanhakijoiden liittyvä lainsäädäntö. Opinnäytetyössä ei otettu kantaa kansainvälisiin sopimuksiin tai Euroopan unionin lainsäädäntöön, sillä nämä ovat jo lähtökohtaisesti sisällytetty Suomen lainsäädäntöön. Tällaisista sopimuksista tärkeimpiä ovat Geneven pakolaissopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus (Sisäministeriö 2019).

Pelastusopiston tutkimusraportti "Suomen kyky vastaanottaa turvapaikanhakijoita - Vastanotokeskusten turvallisuus" liittyi vahvasti opinnäytetyön aiheeseen (Ojala & Kokki 2017). Tutkimusraportti puolestaan liittyi sisäministeriön hankkeeseen, jossa selvitettiin Suomen kykyä vastaanottaa turvapaikanhakijoita. Hankkeen tulokset koottiin sisäministeriön julkaisuun 25/2017 (Sisäministeriö 2017). Koska materiaalissa korostuivat tulella tehdyt tuhotyöt, antoi tarkasteluun hyvän pohjan Turun yliopiston läpivirtaustutkimus tulella tehdyistä tuhotöistä, törkeistä vahingonteoista ja petoksista -projektin lopputuloksena tehty julkaisu (Mäkelä, Tapani & Frände 2013).

Valtioneuvoston periaatepäätökset ovat linjauksia, joiden tarkoituksena on antaa valtionhallinnolle ohjeita ja suuntaviivoja asioiden valmisteluun. Ne ovat luonteeltaan valmistelevia päätöksiä, joiden lopulliset päätökset tekevät asiaa käsittelevät ja valmistelevat viranomaiset. Periaatepäätökset eivät sido oikeudellisesti kansalaisia. Periaatepäätökset tehdään hallituskaudeksi ja mikäli edellisen hallituskauden periaatepäätöstä jatketaan, siitä päätetään erikseen (Valtioneuvosto 2019). Valtioneuvoston periaatepäätöksistä keskeisimmiksi kirjallisuuskatsauksessa muodostuivat vuosina 2010 ja 2017 päätetyt Yhteiskunnan turvallisuusstrategiat.

Kirjallisuuskatsauksessa tukeuduttiin myös luottamukselliseen materiaaliin. Tällaista materiaalia olivat Keskusrikospoliisin tiedusteluosaston toimittamat turvapaikkatilanneraportit, Euroopan komission tuottamat tilanneraportit sekä Maahanmuuttoviraston tuottamat tilannekatsaukset, joita on tuotettu syksystä 2015 lähtien. Näitä raportteja sovellettiin niiden julkista tietoa sisältävän tiedon osalta. Opinnäytetyössä julkiseksi tiedoksi tulkittiin sellainen tieto, joka oli saatavilla median kautta. Toinen vaihtoehto julkisuuden arvioimiseksi olisi ollut tulkita tiedon julkisuutta lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 § lueteltujen kriteerien kautta. Median kautta tehtävä jaottelu oli opinnäytetyön kannalta riittävä ja sillä ei ollut vaikutusta opinnäytetyön sisältöön. Myös osa opinnäytetyöstä muodostui luottamukselliseksi, sillä julkisessa opinnäytetyössä ei ollut vastaanottokeskusten turvallisuuden kannalta kertoa tarkemmin, kuinka esimerkiksi tuhopolton yrietykset olivat epäonnistuneet.

Maahanmuutto ja vastaanottokeskukset ovat saaneet viime vuosina paljon tilaa mediassa. Opinnäytetyössä otettiin työtä tukeviksi lähteiksi mediassa aiheeseen liittyviä uutisartikkeleita. Opinnäytetyön materiaaliksi otettiin myös Jakke Mäkelän blogi, jossa hän arvioi vastaanottokeskusten paloriskiä (Mäkelä 2015). Näin pystyttiin kertomaan opinnäytetyön sisältöä konkreettisten esimerkkien kautta.

3.2 Pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteri PRONTO

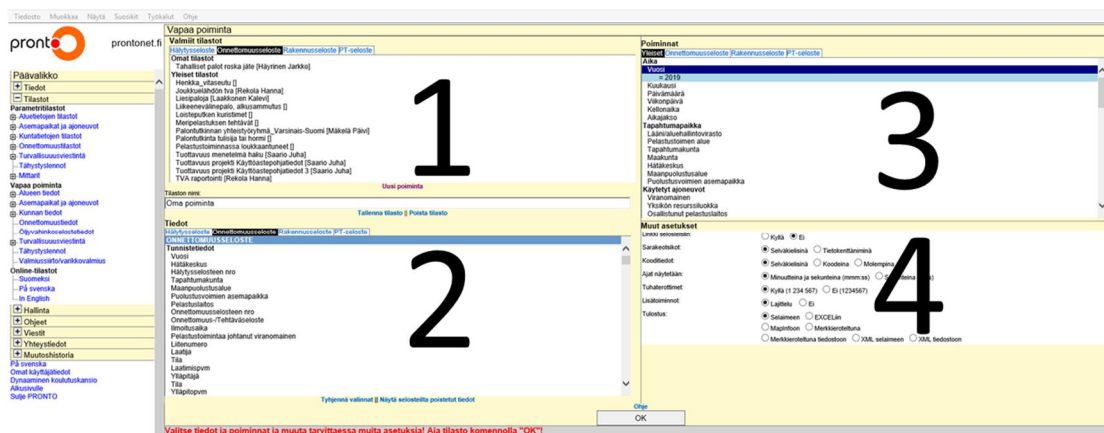
Pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteristä käytetään yleisesti lyhennystä PRONTO. Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa analysoitiin pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisterin PRONTO:n kautta. Järjestelmän päätarkoituksena on luoda tietopohjaa pelastustoimen seurantaan, kehittämistä sekä onnettomuuksien syiden selvittämistä varten. Järjestelmää on hyödynnetty laajalti myös palotutkimuksessa, esimerkiksi paloriskiin liittyvien tekijöiden kartoituksessa kvantitatiivisen paloriskiarvioinnin apuvälineenä. Hyvä esimerkki järjestelmän käyttömahdollisuuksista on esimerkiksi VTT:n tutkimus, jossa arvioitiin paloriskejä tilastopohjaisesti (Tillander, Oksanen & Kokki 2009). Tutkimuksessa tehtiin yhteenvetoja onnettomuustiheyksistä pelastustoimen 250 × 250 metrin ruutuaineiston perusteella. Tällainen tutkimus olisi mahdotonta ilman pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteriä. Myös Pelastusopiston vuosittain julkaisema "Pelastustoimen taskutilasto" perustuu pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteriin (Ketola 2017).

Sisäministeriön pelastusosasto vastaa pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisterin yleisestä ohjaamisesta ja kehittämisestä. Järjestelmän teknisestä ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa Pelastusopisto. Pelastusopiston tekniseen ylläpitoon kuuluu myös käyttäjien käyttöoikeudet ja käyttäjätunnuksien ylläpito. Järjestelmän tietosisältö syntyy pelastuslaitosten ylläpitämistä toimenpide- ja resurssirekistereistä. Käytännössä jokainen hätäkeskuslaitoksen kautta annettu tehtävä kirjataan järjestelmään. Hätäkeskustietojärjestelmä tekee automaattisesti lähtötietojen pohjalta hälytysseleste-osion, jonka jälkeen pelastusviranomaisen täydentää onnettomuusselosteen. Rakennuspaloissa ja rakennuksiin liittyvissä onnettomuuksissa pelas-

tusviranomainen täyttää lisäksi rakennusselosteen. Mikäli palosta päätetään käynnistää palontutkinta, täyttää pelastuslaitoksen palontutkija lisäksi palontutkintaselosteen. Osa täytettävistä tiedoista on tekstimuotoisia, mutta pääosin täyttäminen tapahtuu tilastoinnin helpottamiseksi yksilöitynä tietona alaseto- ja valikoilla. (Ketola & Kokki 2012.)

PRONTO-järjestelmään tallennetaan tiedot pelastustoimen pelastustehtävistä, palontutkinta-öljyvahinko-, tehtävä-, valmiussiiro- ja varikkovalmius-, tähtystyslento- ja turvallisuusviestintäselosteet. Lisäksi pelastuslaitokset raportoivat järjestelmän kautta alueensa perustiedot, henkilöstön, talouden, valvontatehtävät sekä alueen että kuntien varautumisen. Järjestelmään voidaan antaa katselu- tai muokkausoikeus vain osaan aineistosta. Esimerkiksi sopimuspalokunnan yksikönjohtaja näkee vain oman yksikkönsä tehtävät siihen asti, kun tehtävän tiedot on täytetty valmiiksi. Järjestelmä sulkeutuu vuoden vaihteessa, jolloin tietoja ei voi lähtökohtaisesti enää muuttaa. Yksilöivät tiedot poistuvat järjestelmästä automaattisesti henkilötietolain (523/1999) mukaisesti. Nykyisin henkilötietolaki on kumoutunut tietosuojalain (1050/2018). (Ketola 2012.)

PRONTO-järjestelmä sisältää tilasto-osuuden, joka jakautuu parametritilastoihin, vapaaseen poimintaan sekä online-tilastoihin. Parametritilastojen kautta voidaan tehdä hakuja aluetiedoista, asemapaikoista ja ajoneuvoista, kuntatiedoista, onnettomuustiedoista, turvallisuusviestinnästä, tähtystyslentoista sekä mittareista. Tilastossa voi myös tehdä vapaan poiminnan alueen tietojen, asemapaikkojen ja ajoneuvojen, kunnan tietojen, onnettomuustietojen, öljyvahinkoselostetietojen, turvallisuusviestinnän, tähtystyslentojen tai valmiussiirojen kautta. Seuraavassa kuvassa on esitetty käyttäjän näkymä järjestelmän tilastojen vapaasta poiminnasta (Kuva 4). Kentässä 1 ovat käyttäjien valmiiksi tallentamat tilastokyselyt. Kentässä 2 valitaan etsittävät tiedot ja kentässä 3 kerrotaan mitä näistä tiedoista poimitaan. Kentässä 4 määritellään tiedon tulostustapa.

Kuva 4: PRONTO-järjestelmän käyttöliittymä tilastojen vapaassa poiminnassa

Järjestelmään voidaan tehdä vapaan poiminnan kautta hakuja, jotka tulostuvat joko selaimen, Excelliin, MapInfoon, erilliseen tiedostoon, XML-selaimen tai XML-tiedostoon. Vapaassa poiminnassa valitaan esitettävät tiedot (sarakkeet) ja esitettävät tiedot. Seuraavassa kuvassa (Kuva 5) on esimerkkinä esitetty 1.6.2017 Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen alueella tapahtuneet pelastustehtävät tulostettuna selaimelle.

Huom! Saattaa sisältää salassa pidettävää tietoa. Tiedot on tarkoitettu vain omaan käyttöön!
Tietoja on säilytettävä asiattomien ulottumattomissa ja tuhostava kun niitä ei enää tarvita.
Pelastuslaki (379/2011) 86 §, Henkilötietolaki (523/1999) 11 §, Julkisuuslaki (621/1999) 24 §. (Ohje)

Häyrinen Jarkko SM
22.4.2019

Vuosi	Tapahtumakunta	Onnettomuustyyppi 1
2017	Espoo	Palovarottimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Siuntio	Ensisivastehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Espoo	Avunantotehtävä
2017	Lohja	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Vihti	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Kirkkonummi	Öljyvahinko
2017	Kirkkonummi	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Kirkkonummi	Muu tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Hanko	Maastopalo
2017	Kauniainen	Muu tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Hanko	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Kirkkonummi	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Lohja	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Palovarottimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Vihti	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Kirkkonummi	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Hanko	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Liikenneonnettomuus
2017	Espoo	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Ensisivastehtävä
2017	Espoo	Liikenneonnettomuus
2017	Espoo	Liikenneonnettomuus
2017	Espoo	Liikenneonnettomuus
2017	Espoo	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Vihti	Autom. paloilmittimen tarkastus-/varmistustehtävä
2017	Lohja	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Kirkkonummi	Vahingontorjuntatehtävä
2017	Espoo	Avunantotehtävä

Poiminta

Vuosi = 2017

Päivämäärä = 1.6.2017 - 1.6.2017

Pelastustoimen alue = Länsi-Uusimaa

Onnettomuus-/tehtäväselosteet = Onnettomuusselosteet

Onnettomuusselosteiden liitteet (yt-selosteet) = Ei

Selosteiden vanhat versiot = Ei

Haettiin yhteensä : 36 riviä.

Kuva 5: Pelastustoimen tehtävät Länsi-Uudellamaalla 1.6.2017

Tiedon rajauksena on päivämäärä sekä pelastustoimen alue. Esitettävät tiedot näkyvät sarakkeilla. Esitettävät tiedot ovat vuosi, tapahtumakunta ja ensisijainen onnettomuustyyppi. Sivun alalaidassa on kerrottu hakutiedot. Kyseessä on yksinkertainen hakutulos.

4 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

Opinnäytetyö tai tutkimus voidaan aina pelkistää kolmeen vaiheeseen: ongelmaan, siitä johdettuihin tutkimuskysymyksiin ja niistä aineiston avulla saataviin vastauksiin (Kananen 2014). Tässä luvussa on kerrottu opinnäytetyössä käytetyistä menetelmistä. Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön tutkimusmenetelmistä, teoreettisesta lähestymistavasta, sekä mitä eri teorioi-

ta opinnäytetyössä on sovellettu. Tämän luvun tarkoituksena on näyttää, mistä näkökulmista ja kuinka kattavasti tutkimuskysymystä on lähestytty.

Opinnäytetyö teoriaosuus jakautui kahteen osaan. Ensimmäisessä vaiheessa tehtiin kirjallisuuskatsaus, jossa selvitettiin eri viranomaisten rooleja maahanmuuttoon ja vastaanottokeskusten perustamiseen liittyen sekä selvitettiin teoria opinnäytetyön tekemiselle. Toisessa vaiheessa selvitettiin pelastustoimen onnettomuustietokannan kautta pelastustoimien tehtävät vastaanottokeskuksissa. Näitä tietoja analysoitiin kaksisuuntaisesti määrällisen tiedon kautta laadulliseen tietoon sekä päinvastoin, case-tutkimuksen metodeja soveltaen. Tätä kautta muodostettiin päätelmä siitä, millaisia onnettomuuksia ja pelastustoimen tehtäviä vastaanottokeskuksissa tyypillisesti tapahtuu. Kun tyypilliset onnettomuudet ja pelastustoimen tehtävät oli analysoitu, tehtiin lopuksi synteesi, jonka avulla tehtiin suosituksia vastaanottokeskusten turvallisuuden parantamiseksi, onnettomuuksien ehkäisemiseksi, sekä jälkiva- hinkojen pienentämiseksi.

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön antaa hyvän pohjan Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen kirja "Toiminnallinen opinnäytetyö" (2003). Toiminnallisessa opinnäytetyössä tarkoituksena on tavoitella käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järje- stämistä, samalla kuitenkin yhdistäen käytännön toteutuksen ja tutkimusviestinnälliset keinot (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Esimerkkeinä toiminnallisista opinnäytetöistä on graafisen il- meen luominen valokuvausliikkeelle, kameraseuran tunnetuksi tekeminen, luontoreitistön kehittäminen ja laadullinen tutkimus postmodernista identiteetistä (Vilka & Airaksinen 2003, 11 - 15).

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että se tehdään jollekin toimeksiantajalle. Näin opinnäytetyölle saadaan kiinteä yhteys työelämän tarpeisiin ja opinnäytetyö tukee ammatil- lista kasvua. Vaarana on, että opinnäytetyö kasvaa suunniteltua laajemmaksi kuin alkuperäi- set tavoitteet ja ammattikorkeakoulun opintoviikkomäärät edellyttäisivät. Opiskelijan kannat- taakin varautua laajempaan tehtävään ja pitää mielessään opinnäytetyön tehokas rajaus. (Vilka & Airaksinen 2003, 16 - 19.)

Toiminnallisesta opinnäytetyöstä pidetään opinnäytepäiväkirjaa, joka auttaa hahmottamaan ja muistamaan opinnäytetyöhön liittyviä asioita. Opinnäytepäiväkirjaan merkitään opinnäyte- työhön liittyvät ideat, tavoitteet ja muutokset, jotka koskevat ideaa, tavoitetta tai toteutus- tapaa. Onkin tärkeää, mitä opinnäytepäiväkirjaan merkitään. Opinnäytepäiväkirjassa voidaan edetä kysymyksiin, joissa kysytään itseltä mikä on aihe ja tavoite, mitkä asiat johtivat tavoit- teen täsmäntämiseen, mikä joukko syntyi uusista valinnoista, miksi ja mihin valintoihin pää- dyttiin sekä perustelut lopullisiin valintoihin tietoperustaan ja toimeksiantajan toiveisiin no- jautuen. (Vilka & Airaksinen 2003, 19 - 22.)

Aiheanalyysi on tärkeä vaihe toiminnallisessa opinnäytetyössä. Aiheanalyysin sisällössä on tärkeää, että se kiinnostaa opinnäytetyön tekijää. Vilkan & Airaksisen (2003) mukaan opinnäytetyön ideointia ja hahmottelua voidaan lähestyä kysymyspatteristolla. Kysymyspatteristossa kysytään, mikä on opiskelijaa kiinnostava aihealue ja mistä kiinnostus on herännyt, mikä aihealueen osa-alue kiinnostaa erityisesti ja mikä siinä on erityinen haaste, joka tulisi ratkaista. Tämä auttaa määrittelemään alustavan ideatason ja tavoitetason. Edelleen kysytään, mikä on ongelman kohderyhmä ja millaisia olisivat mahdolliset toteutustavat ja kuinka näitä toteutustapojen toimivuutta ja käytettävyyttä voitaisiin arvioida ja perustella. Lisäksi kysytään, millaisia aiempia tutkimuksia, selvityksiä ai muuta aineistoa aiheesta on löydettävissä ja kuinka asia on toimialalla ajankohtainen. Idea hahmotetaan vielä kysymällä, mihin ongelma liittyy, erityisesti mihin osa-alueeseen ja ajanjaksoon. (Vilka & Airaksinen 2003, 25.)

Kun idea on hahmotettu riittävän selkeästi, laaditaan toimintasuunnitelma. Tämä tehdään, jotta toimet ovat tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. Toimintasuunnitelmalla jäsennetään tekemistä, osoitetaan kyky johdonmukaiseen päättelyyn ja tehdään lupaus siitä, mitä aiotaan tehdä. Toimintasuunnitelma aloitetaan lähtötilanteen kartoituksesta, jossa tarkastellaan mitä muita vastaavia ideoita alalta löytyy. Tämä puolestaan johtaa lähdekirjallisuuteen, joka koostuu tutkimuksista ja muista mahdollisista lähteistä (kirjallisista, sähköisistä, suullisista, kuvallisista) sekä aiheeseen liittyvästä ajankohtaisesta keskustelusta esimerkiksi mediassa. Lähdekirjallisuuteen pohjaten peilataan omia taitoja, kykyjä ja valmiuksia idean toteuttamiseen. Samalla tehdään rajausta, jotta alkuperäinen idea säilyy olematta liian suuri opinnäytetyön laajuuteen nähden. toimintasuunnitelman seuraavassa vaiheessa pohditaan, kuinka idean tavoitteet on saavutettavissa ja laaditaan aikataulu. Mikäli idean toteuttamiseen tarvitaan rahaa, laaditaan budjetti. Toiminnallisessa opinnäytetyössä laaditaan tutkimuskysymys vain, jos tarkoituksena on selvittää jotain. Toimintasuunnitelmassa myös määritellään alustava tietoperusta ja teoreettinen viitekehys. On hyvä tehdä myös alustava sisällysluettelo ja lähdeluettelo tulevalle lopputulokselle. (Vilka & Airaksinen 2003, 26 - 38.)

Idean tai tuotteen toteutustapa sisältää tutkimuksellisen selvityksen opinnäytetyössä. Tämä edellyttää tutkimuksellisten keinojen käyttämistä. Tämä ei ole aina välttämättömyys, mutta selvityksen yhteydessä tarvitaan joitakin tutkimuksen keinoja. Tällöin on varottava, että työ määrä ei kasva liian suureksi. Yleensä syy selvityksen käyttämiseen toiminnallisessa opinnäytetyössä on tilanne, jossa asiasta on hyvin vähän julkaistua tietoa. Joissain tilanteissa vain selvityksen avulla voidaan varmistaa opinnäytetyön tuloksena tehdyn toiminnallisen työn lopullinen muoto. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuskäytäntöjä käytetään hieman väljemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, vaikka tiedon keräämisen keinot ovat samanlaisia. Tutkimuskäytäntöjä käytetään perustasolla turvamaan saadun tiedon laatua. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ole välttämätöntä analysoida kerättyä laadullista aineistoa yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilka & Airaksinen 2003, 56 - 58.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on syytä käyttää kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä silloin, kun tarvitaan mitattavaa, tilastollisesti ilmoitettavaa numeraalista tutkimustietoa. Erityisesti, jos halutaan vastata kysymyksiin "missä määrin" tai "kuinka paljon". Tällöin halutaan yleisemmin täsmentää, selittää, perustella tai kuvailla aihepiiriä, ideaa tai yksityiskohtaa. Toiminnallisissa opinnäytetöissä riittää usein suuntaa antava tieto. Mikäli toiminnallisessa opinnäytetyössä päädytään asioiden määrälliseen selvityksen toteuttamiseen tai ammatillisen tiedon kirjoittamattoman tiedon hankintaan tulee toimintasuunnitelman sisältää tutkimussuunnitelma. Tällä pyritään siihen, että käytettävä aineisto valikoituu harkitusti ja järjestelmällisesti. Kun aineistoa käsitellään, vaarana on, että käydään läpi ideaan liittyviä asioita ja asiaongelmaan liittyvät kysymykset unohtuvat. Toiminnallisessa opinnäytetyössä selvityksen tavoitteena on joko suunnata sisällöllisiin päätöksentekoihin tuotteesta tai kerätä kirjallisuudesta puuttuvaa lähdetietoa. Aineiston analysointi on mahdollista ilman analyysiohjelmia, sillä esimerkiksi alle 50 havaintoyksikön analysoinnissa SPSS-ohjelmasta ei saada mitään varsinaista etua. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58 - 62.)

Toiminnallisen opinnäytetyössä voidaan käyttää myös kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tällöin pyritään ilmiön kokonaisvaltaisempaan ymmärtämiseen ja pyritään tuottamaan kirjoittamatonta faktatietoa tai halutaan ymmärtää millaisia uskomuksia, haluja, ihanteita tai käsityksiä on ilmiön taustalla. Menetelmänä voidaan käyttää esimerkiksi teema- tai lomakehaastatteluja. Haastattelutapa tulee valita sen mukaan, millaista tietoa tarvitaan opinnäytetyön tueksi. Tässäkin riittää suuntaa-antava tieto toiminnallisessa opinnäytetyössä. Myös laadullisesta tutkimusyöstä on syytä laatia tutkimussuunnitelma. Tukena voidaan käyttää konsultaatia, jossa valitaan tarkkarajaisesti haastateltavat henkilöt. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tuotettua tietoa ei ole välttämätöntä analysoida toiminnallisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63 - 64.)

Toiminnallisen opinnäytetyön lopputulos on raportti, joka puolestaan on opinnäytetyön tutkimusviestinnällinen osuus. Tutkimusviestinnän ominaispiirteitä ovat argumentointi, käsitteiden ja termien määrittely ja käyttö, lähteiden käyttö sekä lähdeviitteiden asianmukaiset merkinnät, persoonaj- ja aikamuotojen tarkoituksenmukainen valinta, tiedon varmuuden asteen ilmaisuus sekä metateksti. Argumentointi tarkoittaa asian ilmaisemista järkipäisesti, perustellusti ja pääteltävästi. Käsitteiden ja termien määrittely ja käyttö tarkoittaa sitä, että nämä määritellään selkeästi, jolloin lukija pystyy ymmärtämään kontekstin. Lähteiden käyttö ja lähdeviitteiden asianmukainen merkintä kertoo siitä, että työn tueksi on vankka tietoperusta ja viitekehystä eikä lopputulosta ole ohjannut esimerkiksi tekijän omat mielipiteet. Persoonamuotojen tarkoituksenmukaisella valinnalla pyritään lukijan huomion kiinnittämistä tekstin asiasisältöön, eikä esimerkiksi kieleen tai kirjoittajan persoonaan, korostaen kirjoittajan neutraliteettia asiasisältöön. Tiedon varmuuden asteen ilmaisulla pyritään kertomaan täsmällisesti, kuinka varmaa tieto on, sekoittamatta esimerkiksi oletuksia ja tosiasioita. Meta-

tekstissä kirjoittaja kommentoi kirjoittamaansa tekstiä ja antaa lukijalle vihjeitä. (Vilka & Airaksinen 2003, 101 - 129.)

4.2 Tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyön ensimmäinen vaihe oli kirjallisuuskatsaus, joka muodostaa teoreettisen perustan tieteelliseen työhön. Kirjallisuuskatsauksen perimmäisenä tarkoituksena on kerätä tietoa aiheeseen liittyen sekä liittää tutkimuksen kokonaisuus olemassa olevaan tietoon ja tutkimukseen. Kirjallisuuskatsauksessa tulee keskittyä vain tutkimusongelman kannalta oleelliseen kirjallisuuteen, hakien keskeisiä näkökulmia tutkimusaiheeseen liittyen. Tarkoituksena on esittää, mistä näkökulmista asiaa on aiemmin tutkittu ja miten opinnäytetyö liittyy jo olemassa oleviin tutkimuksiin. Kirjallisuuskatsaus on myös tarpeellinen, jotta aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja lähteet tulisivat analysoitua ja priorisoitua riittävällä tasolla. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 111 - 113.)

Teoreettisen pohjan muodostamisessa kirjallisuuskatsausta varten käytettiin Hirsijärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004) teosta "Tutki ja kirjoita". Kirjassa korostetaan kiinnittämään huomiota tutkimusotteeseen, tutkimusasetelmiin ja -menetelmiin, tulosten analysointiin, päätuloksiin ja päätelmiin. Näiden kautta voidaan osoittaa, että aiempi tutkimustieto on menetelmällisesti ja sisällöllisesti merkityksellistä tutkimuksen kysymyksenasetteluun nähden. Kirjallisuuskatsauksen sisältöä muodostettaessa tulee arvioida keskeiset näkökulmat, metodologiset ratkaisut sekä esittelemään johtavat tutkijanimet. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 111 - 113.)

Lähteitä valittaessa tulee olla kriittinen, jotta lopputuloksen valikoituisivat vain asiaan liittyvät, suoraan tutkimusaiheeseen liittyvät lähteet. Lähteet priorisoidaan aiheeseen löyhästi liittyviin lähteisiin ja aiheeseen suoraan liittyviin lähteisiin. Löyhästi liittyviä lähteitä referoidaan yleisluonteisesti ja aiheeseen suoraan liittyviä lähteitä käsitellään tutkimusongelman kannalta riittävän yksityiskohtaisesti ja näistä muodostetaan synteesi yhdistelemällä lähteitä. Tutkijan on ikään kuin pyrittävä keskustelemaan lähteidensä kanssa. Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara korostavatkin kirjallisuuden harkittua valintaa, huolellista tulkintaa ja lähdeviitteiden merkitsemistä tekstiin. Tämä on välttämätöntä, jotta lopputuloksesta voidaan erottaa mikä on kirjoittajan itsensä tuottamaa panosta ja mikä osuus on referoitua. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 320 - 321.)

Kirjallisuuskatsauksella pyritään tutkimustyön aikaisessa vaiheessa tutustumaan ilmiöön, keräämään käsitteitä ja näkökulmia, saamaan lisätietoa menetelmävalintoihin ja ongelmien rajauksille sekä yksityiskohtaisemmalle jaottelulle. Samalla myös saadaan lisätietoja sille, millaisia hypoteeseja voidaan valita sekä perehdytään käytännön seikkoihin ja ongelmiin, joita todennäköisesti tulee vastaan tutkimuksen aikana. Kirjallisuuskatsauksen yhteydessä

esiin tulleet käsitteet ja näkökulma muodostavat yhdessä teorian aiheelle. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2014, 99.)

4.3 Tiedon analysointimenetelmät

Opinnäytetyön toisessa osassa tutkittiin, millaisia onnettomuuksia vastaanottokeskuksissa tapahtuu. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia toimenpiteitä tarvittaisiin onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi sekä seurannaisvahinkojen pienentämiseksi. Pohjatiedot tapahtuneista onnettomuuksista ja näiden taustatekijöistä saatiin pelastustoimen resurssi- ja onnettomuus-tilaston kautta. Opinnäytetyössä käytettiin soveltuvin osin case-tutkimuksen menetelmiä, vaikka opinnäytetyö oli luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö.

Case-tutkimus ei ole oma tutkimuksellinen lähestymistapa tai tutkimusote, vaan siinä yhdistetään kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteiden menetelmiä. Tämä oli opinnäytetyön kannalta hyvä pohja, sillä käytettävässä tietosisällössä oli määrällisiä (kvantitatiivisia) tietoja että laadullisia (kvalitatiivisia) tietoja tietojärjestelmän vapaakentissä. Hyvän pohjan case-tutkimukselle antaa Jorma Kanasen (2013) kirja "Case-tutkimus opinnäytetyönä". Case-tutkimuksella ei ole omaa metodologiaa tai tutkimusmenetelmää, vaan se koostuu tutkittavan ilmiön selvittämiseen tarpeellisista tiedonkeruu- ja analyysimenetelmistä, joissa yhdistetään määrällistä ja laadullista tutkimusta, korostaen laadullista osaa tutkimuksessa. Tutkimuksen kohteet ovat usein monimutkaisia kokonaisuuksia, joiden ymmärtämiseksi tarvitaan monipuolisia tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. (Kananen 2013, 9.)

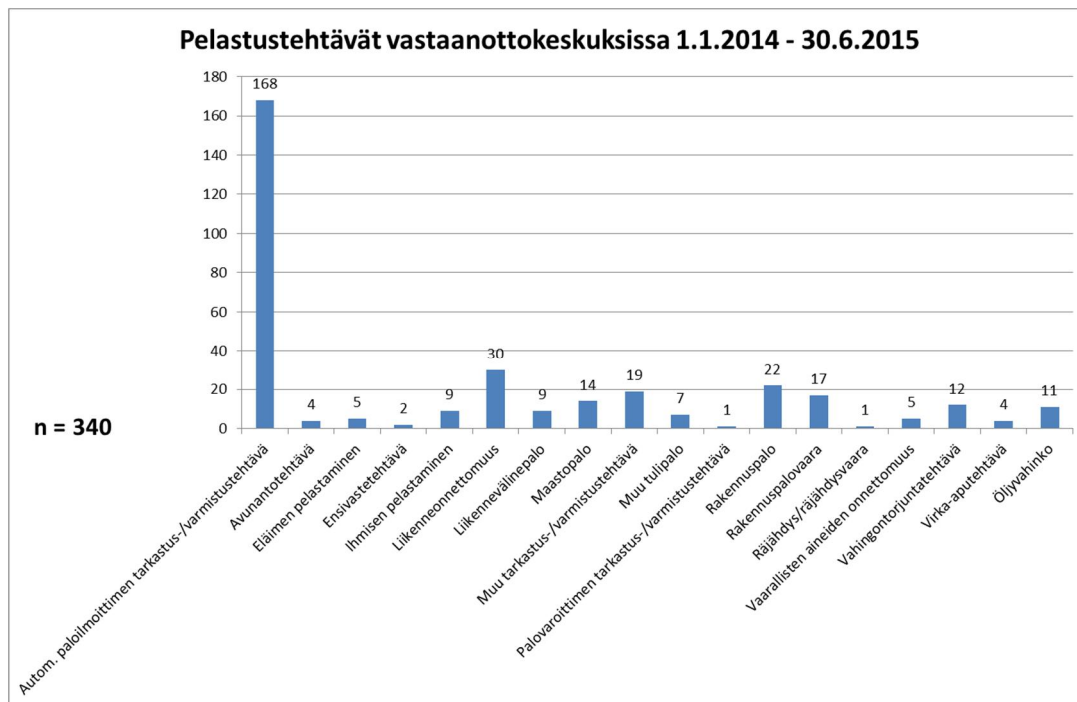
Laadullinen (kvalitatiivinen) tutkimus sisältää käsiteltävän tiedon dokumentointia sekä havainnointia. Sisältöä voidaan muodostaa esimerkiksi teemahaastatteluiden kautta. Tästä aineistosta tehdään esimerkiksi sisältöanalyysi tai mallinnus. Määrällisessä (kvantitatiivisessa) tutkimuksessa tarkastellaan esimerkiksi tilastosta saatavaa määrällistä tietoa tilastojen tai kyselyiden kautta. Määrällinen tieto analysoidaan ristiintaulukoimalla, tekemällä jakaumia, korrelaatioita ja muita analyyseja aineistosta. Näiden kautta tehdään lopuksi johtopäätökset molemmilla tutkimusmetodeilla. Opinnäytetyössä päädyttiin yhdistämään näiden kahden tutkimusmetodin osia, sillä saaduissa tuloksissa on paljon määrällistä tietoa sisältäen sekä kappalemääriä ja prosenttiosuuksia kuin myös pelastusviranomaisen tekemiä selostuksia pelastustehtävistä. Tyypillisesti laadullisessa tutkimuksessa tehdään induktio, eli käytäntöä sovelletaan teoriaan ja määrällisessä tutkimuksessa tehdään deduktio soveltamalla teoriaa käytäntöön. Case-tutkimuksessa ei ole varsinaisesti yhtä suuntaa teorian ja käytännön välillä, vaan teorian ja käytännön suhde on vuorovaikutteista. Tarkoituksen osalta case-tutkimus vastaa laadullista tutkimusta, sillä tarkoituksena on ymmärtäminen. Tutkija toimii ulkopuolisena tahona ja tutkimuskysymykset ja -vastaukset ovat avoimia. Case-tutkimuksen vahvuutena on, että siinä voidaan käyttää monia tietolähteitä. Tämäkin soveltuu hyvin saatujen tietojen analysointiin. (Kananen 2013, 23 - 28.)

Kanasen (2013) mukaan case-tutkimuksen idea on hyvin lähellä triangulaatiota, joka on yksi keinoista lisätä ymmärrystä monimutkaisesta ongelmasta lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja saada ilmiöön mahdollisimman monta näkökulmaa. Aineistotriangulaatiossa yhdistetään esimerkiksi työhyvinvointikyselyiden haastatteluja ja tilastoja sairauspoissaoloista. Teoriatriangulaatiossa puolestaan valitaan ilmiö, johon sovelletaan eri tieteenalojen pohjalta teorioita. Nämä eri tutkimusmenetelmillä saadut tulokset voivat olla ristiriitaisia, jolloin tutkija joutuu ratkaisemaan miten ristiriita ratkaistaan. Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan menetelmää, johon osallistuu useita tutkijoita eri tieteenaloilta. Menetelmätriangulaatiolla puolestaan tarkoitetaan useiden menetelmien käyttöä. Menetelmätriangulaatio on nimenomaan lähimpänä case-tutkimusta. (Kananen 2013, 33 - 36.)

Kanasen (2013) mukaan case-tutkimuksen vaatimuksia ovat ilmiön ajankohtaisuus, tutkimuksen toteuttaminen luonnollisessa ympäristössään sekä tutkimusaineiston koostuminen monista aineistoista. Tutkimuskohteita tulisi olla yksi, mutta kohteita voi olla useampikin. Tutkimuksesta halutaan saada syvälinen ja rikas kuvaus, jossa vastataan kysymyksiin "miten" tai "kuinka". Opinnäytetyö täyttää nämä vaatimukset. Tutkimuskohteita on vain yksi, kun vastaanottokeskuksia käsitellään yhtenä, homogeenisena ryhmänä. Menetelmän osalta opinnäytetyön tutkimuskysymykset liittyvät siihen miten ja kuinka onnettomuudet ovat tapahtuneet sekä toisinpäin; Miten ja kuinka onnettomuuksia voitaisiin ehkäistä? (Kananen 2013, 54.)

Koska pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastossa oli paljon määrällistä tietoa, tiedon kvantitatiivinen analysointi oli tarkoituksenmukaista tehdä karkein tilastollisin menetelmin. Erityisesti tarvittiin tulkintaa siitä, voitiinko määrällinen tieto yleistää karkealla tasolla. Koska sekä selitettävät että selittävät muuttujat olivat luokittelutietoa, paras menetelmä kvantitatiiviseen tarkasteluun oli tässä opinnäytetyössä ristiintaulukointi. Ristiintaulukoinnilla verrattiin pelastustoimen tehtäviä vastaanottokeskuksissa kaikkiin pelastustoimen tehtäviin. Osuudet jaettiin vastaaviin prosenttiosuuksiin ja näitä prosenttiosuuksia vertaamalla pystyttiin tekemään arvio siitä, mihin osuuteen tietojen tarkastelua kannatti rajata edelleen kvalitatiivista tarkastelua varten.

Kuten aiemmin on kerrottu, pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastosta vastaanottokeskusten löytäminen oli haasteellista, sillä vastaanottokeskukset jouduttiin hakemaan vapaan tekstihaun kautta. Hakua testattiin käyttäen verrokkina aiempaa vastaavaa tutkimusta (Ojala, T., & Kokki, E. 2017), jossa oli saatu aikavälille 1.1.2014 - 30.6.2015 yhteensä 301 tehtävää. Karsinnan jälkeen tässä opinnäytetyössä vastaavalle aikavälille saatiin 340 pelastustehtävää. Tehtävien jakautumista on esitetty tarkemmin seuraavassa kuviossa (Kuvio 3).

Kuvio 3: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 1.1.2014 - 30.6.2015

Vertailu aiempaan tutkimukseen osoitti tulosten olevan riittävän tarkkoja. Vaikka hakutapa on hieman erilainen, tehtävien määrät ovat lähellä aiempaa tutkimusta, sillä vastaavalla aikavälillä pelastustoimen tehtävissä oli myös liikenneonnettomuuksia (30), liikennevälinepaloja (9) sekä maastopaloja (14). Samaa menetelmää testattiin myös käymällä läpi kaikki pelastustoimen tehtävät 1.12.2017 - 31.12.2017. Jäljelle jäivät vain vastaavat tehtävät kuin alkuperäisessä materiaalissa. Kun verrataan tietoja tähän jälkilaskentaan sekä aiempaan tutkimukseen, tehtävien määrät ovat materiaalissa riittävän tarkalla tasolla ja epätarkkuus selittyy erilaisella hakutavalla. Molemmilla tavoilla on omat riskinsä kattavuuden osalta, joten täysin oikeaa tapaa tietojen hakemiseen ei ole. Toisaalta tarkoituksena oli tarkastella vastaanottokeskuksiin liittyviä onnettomuuksia ilmiöinä, jolloin tilastolliseen tarkkuuteen liittyvät kysymykset eivät olleet tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja.

4.4 Tulosten hakeminen PRONTO-järjestelmästä

Vastaanottokeskukselle ei ole olemassa Rakennusluokitus 2018 mukaista rakennustyyppiä (Tilastokeskus 2018). Koska pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmässä rakennuspalot kohdistetaan rakennuksiin, tämä hankaloittaa vastaanottokeskusten löytämistä järjestelmästä. Aiemmassa tutkimuksessa onnettomuustehtävien hakuun pelastustoimen onnettomuustietokannasta on käytetty vastaanottokeskusten osoitteita (Ojala 2017). Tässäkin haussa on omat ongelmansa, sillä joissain tapauksissa hätäpuhelun soittaja ei tiedä kohteen tarkkaa osoitetta, jolloin pelastustehtävä kirjautuu väärälle osoitteelle. Haku osoitteiden perusteella on ongelmallinen myös sellaisissa tapauksissa, joissa vastaanottokeskusta ei ole pystyt-

ty ottamaan käyttöön, mutta suunnitteilla olleessa rakennuksessa on ollut pelastustoimen tehtäviä. Tällainen oli esimerkiksi Niinisolassa 1.12.2015 tapahtunut tulipalo (YLE 2015). Rakennus paloi käyttökelvottomaksi eikä sitä koskaan otettu käyttöön vastaanottokeskuksena.

Tarkastelun ajanjaksoksi valittiin 1.1.2015 - 31.12.2017. Ajanjakso on perusteltu, sillä ennen vuotta 2015 tehty aineisto ei ollut mielenkiintoinen johtuen turvapaikanhakijoiden ja vastaanottokeskusten vähäisestä määrästä. Järjestelmä puolestaan lukittuu vuodenvaihteessa siten, että tietoja ei voi enää muuttaa. Koska aineisto kerättiin syksyllä 2018, viimeisin aineisto oli vuoden 2017 loppuun.

Ensimmäisessä haussa haettiin pelastustehtäviä vapaalla tekstihaulla. Vapaalla tekstihaulla tulevat esille kohteen nimitietoihin syötetyt sanat sekä pelastusviranomaisen vapaisiin tekstikenttiin syöttämät tekstit. Hakusanoina käytettiin termejä *"vastaanottokes"* ja *"vok"*. Tämän jälkeen karsittiin ylimääräiset tehtävät kenttiä tarkastelemalla. Syy väärään osumaan selittyi yleensä vastaavalla tekstillä kuvauksessa palon kehittymisestä, osoitetiedoissa ja syttymissyyn arvioinnissa.

Rakennuspaloista ja rakennuspalovaaroista tehtiin erillinen kysely, jossa haettiin ensimmäistä kyselyä enemmän tietoja. Haun rajauksena käytettiin edelleen vapaata tekstihakua *"vastaanottokes"* ja *"vok"*. Lisäksi rajattiin hauksi rakennuspaloit, rakennuspalovaarat, maastopalot, liikennevälinepalot sekä muut tulipalot (myös toissijaiset). Ajanjaksona käytettiin vastaavaa kuin edellisessä haussa, eli vuosia 2015 - 2017. Toiseen hakuun haettiin seuraavan taulukon (Taulukko 2) mukaisia tietoja hälytys- ja onnettomuusselosteilta.

Hälytysseleste
Vuosi
Hälytysselesteen numero
Tapahtumakunta
Ilmoitusaika (pp. kk. vvvv hh:mm:ss)
Ilmoittajan nimi
Kohteen osoite ja sijainti
Lisätiedot
Onnettomuusseleste
Tapahtumakunta
Kohteen osoite
Onnettomuustyyppi 1 (ensisijainen)
Onnettomuustyyppi 2
Muun tulipalon tyyppi
Tarkastus/varmistustehtävän syy
Autom. paloilmoituksen syy
Levisikö palo syttymiskohdastaan muuhun irtaimistoon tai rakennuksen rakenteisiin
Rakennuspalovaaran tyyppi
Syy, miksi palo ei levinnyt rakennuspaloksi
Öljyvahingon tyyppi
Palon syttymiskohta
Ensimmäisenä syttynyt kohde
Tarkempi kuvaus syttymiskohdasta
Syttymistila
Tuhoutuneen omaisuuden arvo (euroa)(ei maasto-/kasvustovahingot)
Uhatun omaisuuden arvo (euroa)
Arvio, mikä aiheutti tulipalon
Aiheuttajan sukupuoli
Aiheuttajan ikä
Arvio tulipalon sytymisyydestä
Arvio tulipalon tahallisuudesta
Sytymisyyden tarkempi sanallinen kuvaus
Onnettomuudessa osallisena olleet henkilöt (lkm)
Onnettomuudessa kuolleet (lkm)
Onnettomuudessa vakavasti loukkaantuneet (lkm)
Oliko kohteessa varsinaista sammutuskalustoa
Yritettiinkö alkusammutusta
Alkusammutuksen vaikutus
Syy miksi alkusammutusta ei yritetty
Kuvaus onnettomuustilanteen kehittymisestä

Taulukko 2: PRONTO-järjestelmästä haetut tiedot tarkasteltaessa rakennuspaloja ja rakennuspalovaaroja

Tiedot haettiin huomattavasti kattavampina, jotta varmistettiin tarpeellisten tietojen havainnointi. Tiedot vietiin Excelliin ja tämän jälkeen poistettiin sellaiset palot, jotka eivät selvästikään olleet uhanneet vastaanottokeskuksen tiloja. Jäljelle jäi 10 rakennuspaloa, 27 rakennuspalovaaraa, 2 maastopaloa ja 3 muuta paloa. Yhteensä tarkastelussa oli siis 42 syttymää. Materiaalista analysoitiin syttymistilat, ihmisen toiminnan osuus, aiheuttajan sukupuoli,

syttymissyyt sekä arvio tulipalon tahallisuudesta. Näiden tietojen pohjalta käytiin tietoja läpi tarkemmin tekstikenttien kautta.

Verratessa syttymissyitä kaikkien rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syttymissyihin syntyi otannallinen ongelma. Pelastustoimen taskutilastossa (Ketola & Kokki 2018, 17) on käsitelty rakennuspalojen syttymissyyt rakennuspaloissa. Tietoja ei kuitenkaan voitu verrata tähän aineistoon, sillä aineiston rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen määrä on hyvin pieni (41 kpl) verrattuna kaikkiin rakennuspaloihin ja rakennuspalovaaroihin (8474 kpl). Tästä johtuen vastaanottokeskuksien rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa syttymissyyt eivät olleet riittävästi edustettuina verrattuna koko aineistoon. Taulukko 3 selvittää paremmin asiaan liittyvää ongelmaa. Siihen on koottu PRONTO-järjestelmästä rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syyt kaikkien, majoitusrakennusten, asuin- ja vapaa-ajanasuntojen osalta 2014 - 2018 sekä vastaanottokeskusten rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syttymissyyt vuosilta 2015 - 2017. Vastaanottokeskusten syttymissyyt ovat harmaalla merkityssä sarakkeessa.

Palon syttymissyyt	Kaikki rakennukset	Vastaanotto-keskukset	Majoitus-rakennukset	Asumot, Vapaa-ajan asunnot
Valvomaton ruoanvalmistus	3 489	5	83	2 343
Muu ruoanvalmistus	1 288	9	57	699
Tahallaan sytytetty palo	1 648	10	42	826
Lasten tulen käsittely	215		2	107
Kulotus	46			19
Tulityö	605		7	146
Roskien poltto	140	1		48
Nuotio, grilli	129			65
Tulitikku, muu tulentekoväline	453		21	223
Savuke tai muu tupakka-aine	1 138	2	29	828
Ilotulite, pyrotekniset tuotteet	60	1		31
Kynttilä, tuikka, soihtu, roihu	439		13	350
Koneen tai laitteen väärä käyttö	932	1	23	548
Sähkölaitteen tai -asennuksen vika, häiriö tai huollon laiminlyönti	3 497	5	56	1 375
Koneen tai laitteen asennuksen vika, häiriö tai huollon laiminlyönti	3 257	4	34	981
Kuuma esine tai hehkuva tuhka	949	2	10	522
Nokipalo	1 433		3	965
Kipinä tai kekäle tulisijasta tai hormista	563			379
Vaurio tulisijassa tai hormissa	453		5	361
Riittämätön suojaetäisyys	828		10	598
Tuotantoprosessin häiriö	300			4
Kipinä koneesta tai laitteesta	282			36
Mekaaninen kipinä, iskukipinä	120		1	13
Hankauslämpö	235		1	19
Itsesyttymä	279		3	73
Räjähdytys	19		1	8
Salama	523		3	316
Muu luonnonsyy	61			33
Uudelleensyntyminen	182		6	102
Muu syy	1 520	1	20	846
Ei voida arvioida	2 211	1	12	1 130
Tietoa ei ole kirjattu	2			
Yhteensä	27 296	42	442	13 994

Taulukko 3: Syttymissyyt rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa, vertailu kaikkien palojen, asuinrakennusten palojen ja vastaanottokeskusten palojen vuosina 2014 - 2018

Koska vastaanottokeskusten palojen määrä on niin pieni, eivät syttymissyyt kohtaa keskenään, kun niitä verrataan muihin ryhmiin. Tämän vuoksi aineistosta ei voida tehdä tätä kautta johtopäätöksiä syttymissyiden yleisyydestä verrattuna syttymissyihin kaikissa rakennuspalloissa ja rakennuspalovaaroissa tai majoitus-, asuin- tai vapaa-ajanrakennuksissa. Aineistojen vertailu keskenään ei ollut siis tarkoituksenmukaista, joten syttymissyitä tarkasteltiin pelkästään vastaanottokeskusten syttymissyiden kautta. Sen sijaan vastaanottokeskusten erheellisiä paloilmoituksia (412 tehtävää vuosittain) voitiin verrata kaikkiin erheellisiin paloilmoituksiin (18 667 tehtävää vuosittain).

5 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyössä saatuja tuloksia. Luvun aluksi selvennetään eri viranomaisten rooleja maahanmuuttoon liittyen. Tämän jälkeen kerrotaan vastaanottokeskuksissa tapahtuneista tulipaloista pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilaston PRONTOsta saatujen tietojen kautta. Luvussa kerrotaan vastaanottokeskuksissa tehdyistä pelastustoimen tehtävistä, tarkastus- ja varmistustehtävien sekä rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen taustatekijöistä.

5.1 Viranomaisten roolit maahanmuutossa ja vastaanottokeskusten perustamisessa

Maahanmuuttoviraston tehtävät on annettu lailla maahanmuuttovirastosta (156/1995). Sen mukaan Maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluu kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta, säilönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjaus ja valvonta, valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä valtion säilönottoyksiköiden ylläpito sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjaus. Lisäksi lain mukaan Maahanmuuttoviraston tulee ylläpitää ulkomaalaisrekisteriä, vastaanoton asiakasrekisteriä ja edustajarekisteriä. Maahanmuuttoviraston tulee myös tuottaa toimialaansa koskevissa asioissa tietopalveluita ministeriöille, muille viranomaisille ja kansainvälisille järjestöille. Lisäksi Maahanmuuttovirastolle on annettu tehtäviä mm. ulkomaalaislain (301/2004) kautta. (156/1995.)

Turvapaikanhakijalle annettavat vastaanottopalvelut on määritelty laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) 3. luvussa. Lain 8 §: n mukaan vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta on annettu tehtäväksi Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttovirasto voi ostaa vastaanottopalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta tai järjestöltä, joka perii kohtuullisen, todellisia kustannuksia vastaavan maksun Maahanmuuttovirastolta lain 32 § mukaisesti. Vastaanottopalvelut toteuttavat lain 1 §:n tarkoitusta ja 2 §:n soveltamisalaa, joka on kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan toimeentulon ja huolenpidon turvaaminen sekä ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja auttaminen. Lailla huolehditaan myös siitä, että Suomi huolehtii velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista sekä Euroopan unionin lainsäädännöstä tulevista velvoitteista. Lain

13 § mukaan vastaanottopalveluihin kuuluvat majoituspalvelut, sosiaali- ja terveystyö, vastaanotto- ja käyttöraha, tulkkaus-, työ- ja opintotoiminta sekä vapaaehtoinen paluu. Vastaanottokeskuksella toteutetaan vastaanottopalveluiden osalta turvapaikanhakijoiden majoituspalveluita turvapaikka-asian käsittelyn ajan. Vastaanottokeskuksessa huolehditaan turvapaikanhakijoiden muista vastaanottopalveluista majoituspalveluiden ohella. Vastaanottokeskuksia perustetaan erikseen alaikäisiä, yksin maahan saapuneita turvapaikanhakijoita varten. Vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakija saa ohjaajien järjestämänä tulkin välityksellä tietoa vastaanottokeskuksesta, toimeentulotuesta ja turvapaikkaprosessista. Mikäli turvapaikanhakija saa kielteisen päätöksen, hänen vastaanottopalvelunsa majoituksineen päättyvät lain 14 § mukaan 30 päivän kuluessa päätöksen saamisesta. (746/2011.)

Suomeen perustettiin syksyllä 2015 järjestelykeskus Tornioon, kun Haaparannan ja Tornion rajanylityspaikkojen kautta saapui Suomeen huomattavia määriä turvapaikanhakijoita. Tornion järjestelykeskuksen keskeisimmät viranomaistoimijoina olivat Maahanmuuttovirasto, Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos sekä Puolustusvoimat. Suomen Punainen Risti järjesti järjestelykeskuksen majoituksen ja muonituksen. Järjestelykeskuksessa käsiteltiin 32 000 turvapaikanhakijaa ennen sen sulkemista kevättalvella 2016. Järjestelykeskuksella oli merkittävä rooli tilanteen haltuun saattamisessa. (Katajamäki 2019.)

Maahanmuuttovirasto on omilla internet-sivuillaan selventänyt tehtäviään käytännön tasolle (Maahanmuuttovirasto 2018). Internetsivujen mukaan Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvan Suomen tuleville ulkomaalaisille, rekisteröi EU-kansalaisen oleskeluoikeuden ja myöntää perheenjäsenille oleskelukortin, käsittelee turvapaikkahakemukset puhuttelusta päätöksentekoon, ohjaa ja valvoo turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toimintaa, myöntää muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjoja, päättää käännätyksistä ja karkottamisesta, vastaa kansalaishakemuksista, ilmoituksista ja kansalaisuusaseman määrittämisestä sekä ulkomaalaisrekisterin ylläpidosta, tuottaa tietopalveluita eri tahoille sekä osallistuu omaa toiminta-alueensa koskevaan lähialueyhteistyöhön. (Maahanmuuttovirasto 2018.)

Vastaanottokeskusten perustamisvaiheessa kunnallisista viranomaisista oleelliset ovat rakennusvalvontaviranomaiset, jotka myöntävät vastaanottokeskukselle rakennus- tai muutoksen maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan. Kuntien viranomaiset toimivat yhteistyössä vakiintuneiden käytäntöjen ja kuntien rakennusjärjestyksen mukaan. Kuntien pelastusviranomaiset antavat pelastuslain (379/2011) 42 § 1. mom. mukaisia asiantuntijapalveluita rakennusvalvontaviranomaiselle rakennusten palo- ja poistumisturvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä osallistuvat turvallisuussuunnittelutyöhön eri viranomaisten kanssa. Kuntien terveysviranomaiset puolestaan toimivat asiantuntijoina rakennuslupaprosessissa liittyen rakennusten terveysvaikutuksiin toteuttaessaan terveydensuojelulain (763/1194) 6 § mukaista tehtäväänsä, erityisesti hygienian osalta.

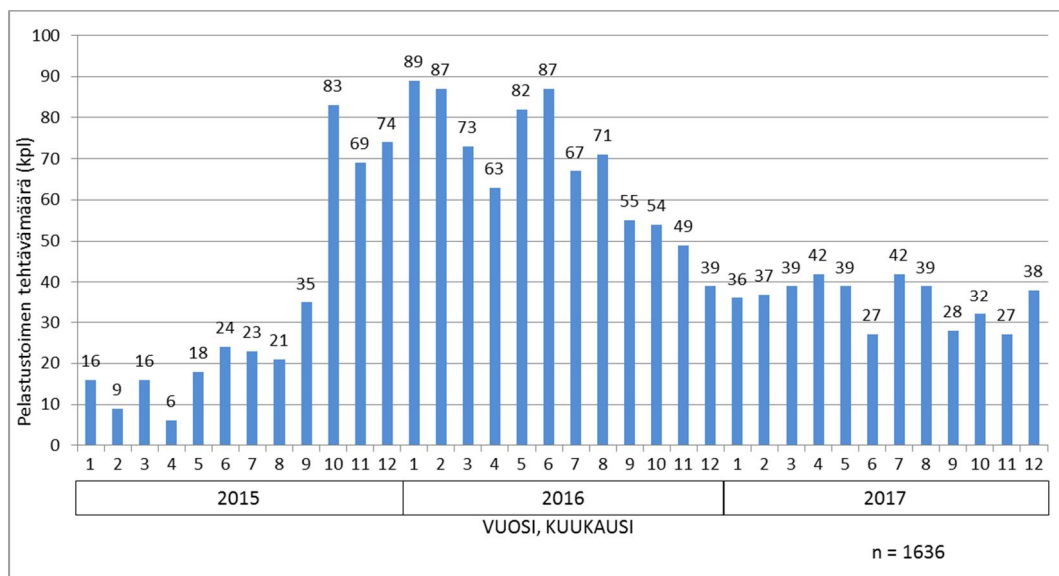
Kuten jo edellä todettiin, pelastusviranomaiset osallistuvat paikalliseen turvallisuussuunnitelutyöhön eri viranomaisten kanssa vastaanottokeskuksen perustamisvaiheessa. Vastaanottokeskuksen käyttöönoton jälkeen vastaanottokeskuksesta tulee pelastuslaitoksen valvontakohte, johon pelastuslaitos kohdistaa pelastuslain (379/2011) 12 luvun mukaista valvontaa pelastuslaitoksen valvontasuunnitelman mukaisesti. Pelastusviranomaisen valvonnan sisältö koostuu pelastuslain toiseen ja kolmanteen lukuun liittyvistä asioista. Toteuttaessaan pelastuslaissa annettua valvontatehtävää, pelastusviranomaiset antavat Maahanmuuttovirastolle neuvontaa hätämajoitusta järjestettäessä. Valvonnan yhteydessä pelastusviranomainen voi antaa pelastuslain 78 § mukaisen korjausmääräyksen tai kohdistaa pelastuslain 105 § mukaisia pakkokeinoja vastaanottokeskuksen tai hätämajoituksen turvallisuuden kuntoon saattamiseksi tai esittää poliisille esitutinnan käynnistämistä pelastuslain 106 § mukaisen pelastusrikkomuksen osalta. Lisäksi pelastuslaitokset osoittavat vastaanottokeskuksille kohdennettua turvallisuusviestintää pelastuslain 27 § kohdassa 1) annetun tehtävän mukaisesti. Pelastuslaitokset tunsivat tilanteen nopean kehittymisen loppuvuodesta 2015. Tästä johtuen pelastuslaitosten kumppanuusverkosto teki yhteisen ohjeen valvonnasta vastaanottokeskuksissa. (Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto 2015.)

Poliisilain (872/2011) 1 § mukaan poliisin tehtävänä on mm. yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Koska vastaanottokeskuksiin liittyy sisäisiä ja ulkoisia turvallisuusuhkia, tulee vastaanottokeskuksia perustettaessa olla tiiviissä yhteistyössä poliisin kanssa. Vastaanottokeskuksen turvallisuudesta vastaa siinä toimiva toiminnanharjoittaja. Poliisi tukee toiminnanharjoittajaa tämän velvollisuuden toteuttamisessa. Ulkomaalaislain (301/2004) 95 § mukaan kansainvälistä suojelua koskeva ilmoitus on jätettävä poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle. Vastaanottava viranomainen rekisteröi hakemuksen, jonka jälkeen asia menee käsiteltäväksi Maahanmuuttovirastolle. Poliisi antaa virka-apua kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen henkilön maasta poistamiseen. (872/2011)

Kun henkilö saa oikeuden turvapaikkaan, hänellä on oikeus valita asuinpaikkansa Suomessa, vastaavasti kantasuomalaisillakin. Asuinpaikan valinta voi tapahtua joko itsenäisesti tai avustettuna. Tällöin henkilöä auttavat kunnat erilaisissa sosiaali- ja terveystoimeen liittyvissä asioissa, esimerkiksi asumiseen liittyvissä ongelmissa. Kuntiin muutti vuoden 2016 aikana vastaanottojärjestelmästä 5 985 henkilöä, joista 32 % valitsi asuinpaikkansa itsenäisesti (Valtiovarainministeriö 2017,32 - 33).

5.2 Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

PRONTOsta kerätyn materiaalin perusteella ajanjaksolla 1.1.2015 - 31.12.2017 tapahtui vastaanottokeskuksissa 1636 pelastustoimen tehtävää. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 4) on esitetty pelastustoimen tehtävät kuukausittain.

Kuvio 4: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa kuukausittain vuosina 2015 - 2017

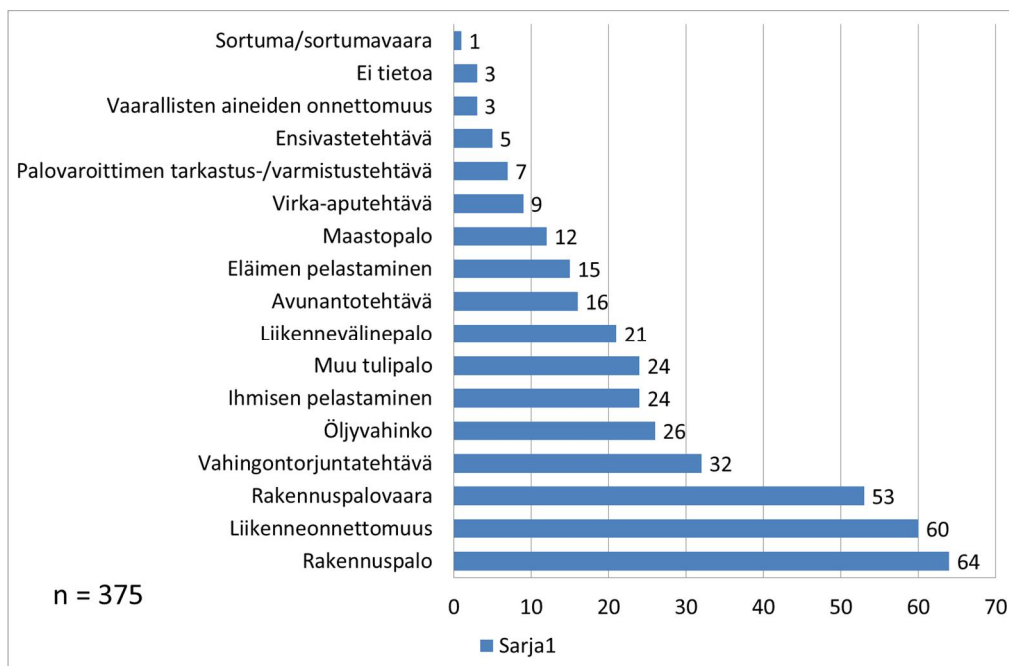
Pelastustoimen tehtäviä oli enimmillään 89 tehtävää tammikuussa 2016. Tehtävien määrä nousi noin 10 - 20 tehtävän tasosta tälle tasolle noin puolen vuoden aikana. Kesäkuun 2016 jälkeen tehtävämäärät kääntyivät laskuun ja vakiintuivat noin 35,5 tehtävään kuukaudessa, mikä on vuoden 2017 keskiarvo.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 4) on esitetty pelastustoimen eri tehtävätyyppien jakautumista vastaanottokeskuksissa vuosina 2015 - 2017.

Pelastustoimen tehtävä	kpl	Osuus
Autom. paloilmoittimen tarkastus-/varmistustehtävä	1239	74,7 %
Rakennuspallo	64	3,9 %
Liikenneonnettomuus	60	3,6 %
Rakennuspalovaara	53	3,2 %
Muu tarkastus-/varmistustehtävä	45	2,7 %
Vahingontorjuntatehtävä	32	1,9 %
Öljyvahinko	26	1,6 %
Ihmisen pelastaminen	24	1,4 %
Muu tulipalo	24	1,4 %
Liikennevälinepalo	21	1,3 %
Avunantotehtävä	16	1,0 %
Eläimen pelastaminen	15	0,9 %
Maastopalo	12	0,7 %
Virka-aputehtävä	9	0,5 %
Palovaroittimen tarkastus-/varmistustehtävä	7	0,4 %
Ensivastetehtävä	5	0,3 %
Vaarallisten aineiden onnettomuus	3	0,2 %
Ei tietoa	3	0,2 %
Sortuma/sortumavaara	1	0,1 %
Yhteensä	1659	

Taulukko 4: Pelastustoimen tehtävien jakautuminen vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

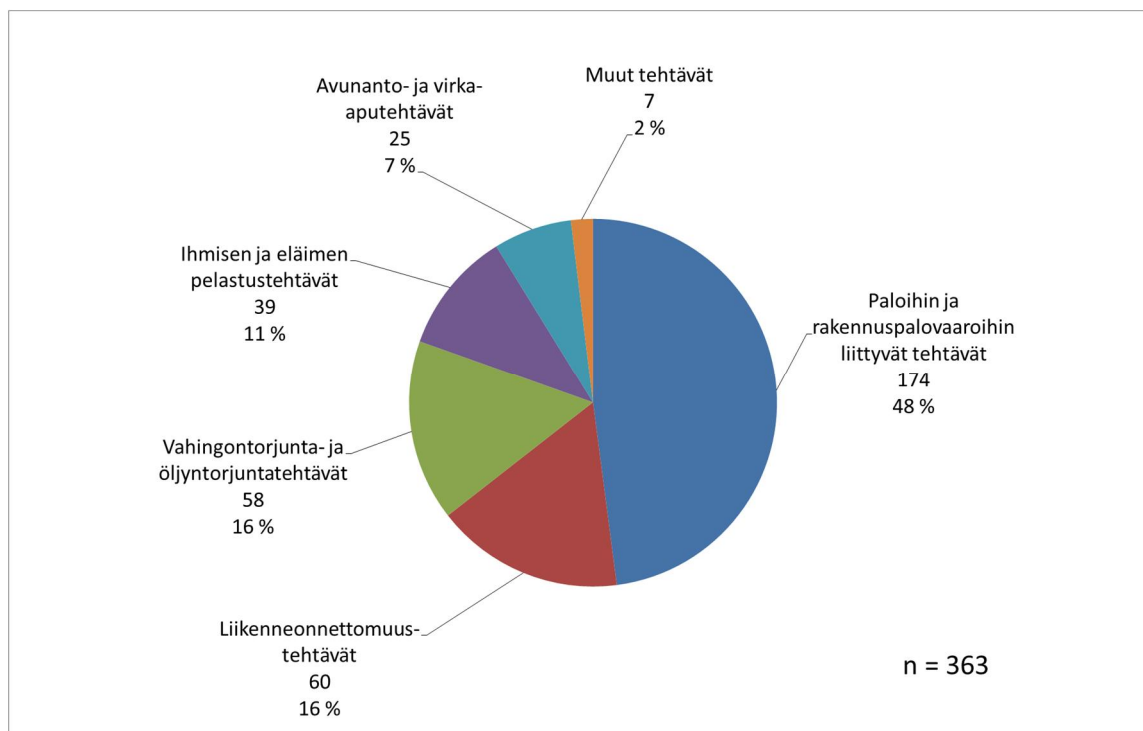
Kuten edellisestä taulukosta (Taulukko 4) ilmenee, painoutuivat tehtävät automaattisen paloilmoittimen varmistus- ja tarkastustehtäviin joita oli lähes kolme neljäsosaa kaikista tehtävistä. Automaattisen paloilmoittimen tarkastus- ja varmistustehtävät (1239 tehtävää), muut tarkastus- ja varmistustehtävät (45 tehtävää) sekä palovaroittimen tarkastus- ja varmistustehtävät (7 tehtävää) muodostavat 77,8 % tehtävistä. Jos tehtävistä edellä mainitut tehtävät, jää tehtävien määräksi 375 tehtävää. Jäljelle jäävät tehtävät on esitetty seuraavassa kuviossa (Kuvio 5).

Kuvio 5: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 1.1.2015 - 31.12.2017 ilman tarkastus- ja varmistustehtäviä

Edellä olevasta kuvioista (Kuvio 5) nähdään pelastustoimen tehtävien painottuminen vastaanottokeskuksissa. Yleisin tehtävä on rakennuspalo (64 tehtävää), joka on käytännössä samantyyppinen kolmanneksi yleisimmän tehtävän, rakennuspalovaaran (53 tehtävää), muiden tulipalojen (24 tehtävää), liikennevälinepalojen (21 tehtävää) sekä maastopalojen (12 tehtävää) kanssa. Toiseksi suurin tehtäväryhmä, liikenneonnettomuus (60 tehtävää), liittyy löyhästi vastaanottokeskuksiin. Avunantotehtävät (16 tehtävää) sekä virka-aputehtävät (9 tehtävää) muodostavat yhden kokonaisuuden ja loput vaarallisten aineiden onnettomuudet (3 tehtävää), Ei tietoa (3 tehtävää) sekä sortuma/sortumavaaratehtävät (1 tehtävä) on tarkoituksenmukaisinta yhdistää. Ensivastetehtävät eivät kerro ensihoitotehtävien määrästä vastaanottokeskuksissa, sillä sosiaali- ja terveystoimen tehtävät jaetaan ensivaste- ja ensihoitotehtäviin ja näistä vain ensivastetehtävät näkyvät PRONTOssa. Koska opinnäytetyössä ei ollut mahdollisuutta tarkastella ensihoidon tehtäväkokonaisuutta, ensivastetehtävät oli tarkoituksenmu-

kaisinta jättää pois tarkastelusta. Seuraavaan kuvioon (Kuvio 6) yhdistettiin pelastustoimen tehtävät edellä kerrotun tyypittelyn mukaan.

Kuvio 6: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa tehtävätyyppien mukaan yhdistettyinä vuosina 2015 - 2017

Kuten edellisestä kuvioista (Kuvio 6) ilmenee, paloihin ja rakennuspaloihin liittyviä tehtäviä oli 174 (48 %), liikenneonnettomuustehtäviä oli 60 (17 %), vahingontorjunta- ja öljyntorjuntatehtäviä 58 (16 %), ihmisen ja eläimen pelastustehtäviä 39 (11 %), avunanto- ja virka-aputehtäviä 25 (7 %) ja muita tehtäviä 7 (2 %), kun tarkastus- ja varmistustehtävät sekä ensivastetehtävät poistettiin aineistosta sekä tehtäviä yhdistettiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Selvää kuitenkin on, että varmistus- ja tarkastustehtäviä tulee käsitellä erikseen niiden suuren suhteellisen määrän vuoksi. Seuraavaksi tärkein tehtäväryhmä ovat palot ja rakennuspalovaarat.

Jakke Mäkelä (2015) arvioi blogissaan vastaanottokeskusten paloriskiä. Hän oli yhdistänyt lehtitietojen perusteella 10 tulipaloa noin kolmessa kuukaudessa (25.9.2015 - 10.12.2015) vastaanottokeskusten määrään. Kaikkien tulipalojen lukumäärä vuodessa pitää pelastustoimen taskutilaston (Ketola 2017) mukaan oikean suuruiselta ja vastaavasti vastaanottokeskusten lukumäärä oli oikean suuntainen. Blogissa oli verrattu vastaanottokeskusten määrää rakennusten kokonaismäärään Tilastokeskuksen antamiin lukuihin rakennusten määrästä (Tilastokeskus 2014), joka on noin 1,5 miljoonaa rakennusta. Edelleen hän on tehnyt päätelmän, jossa rakennuksen syttymisen todennäköisyys olisi 1:200 vuodessa ja vastaavasti vastaanottokeskusten syttymisen todennäköisyys olisi 1:2 vuodessa. Tällä päätelmällä Mäkelä (2015) katsoi, että

vastaanottokeskuksen syttymisen todennäköisyys olisi 100-kertainen muuhun rakennuskantaan verrattuna. Tarkastelun ei ole tueksi ei ole tieteellistä näyttöä eikä vastaanottokeskusten syttymisen todennäköisyyttä voida arvioida näin yksioikoisesti. Rakennusten syttymisen todennäköisyyttä Suomessa on tutkittu yleisenä arvona (Rahikainen 1998) sekä rakennuksen käyttötapaan sisältyvänä todennäköisyytenä (Tillander & Keski-Rahkonen 2001) sekä edelleen tarkennettuna rakennustyypeittäin (Tillander, Oksanen & Kokki 2009). Mäkelän lähestymistapa on kuitenkin perusteltavissa ajanjaksolle, kun huomioidaan vastaanottokeskusten paloihin liittyvät tekijät, erityisesti tahallisesti sytytettyjen palojen osuus. Päätelmänä voidaan sanoa, että vastaanottokeskusten paloissa korostuvat tahallisesti sytytettyt palot, ei kuitenkaan niin suurena uhkana kuin Mäkelä asian esittää. Opinnäytetyössä ei ollut tarkoituksenmukaista tutkia vastaanottokeskusten syttymisen todennäköisyyttä tarkemmin, mutta aineiston perusteella tahallisesti sytytettyt palot korostuvat materiaalisissa.

5.3 Tarkastus- ja varmistustehtävät

Automaattisen paloilmoittimen tarkastus- ja varmistustehtäviä oli vastaanottokeskuksissa huomattava määrä. Näitä tehtäviä oli yhteensä 1235 kappaletta. Keskimäärin paloilmoittimen tarkastus- ja varmistustehtäviä tehtiin vastaanottokeskuksiin 405 kertaa vuodessa. Pelastustoimen taskutilaston 2013 - 2017 mukaan vuosina 2013 - 2017 kyseisiä tehtäviä tehtiin koko maassa kaikkiin rakennuksiin keskimäärin 18340 kappaletta (Ketola 2017). Vastaanottokeskusten varmistus- ja tarkastustehtävät olivat siis keskimäärin 2,2 % kaikista pelastustoimen automaattisen paloilmoittimen varmistus- ja tarkastustehtävistä. Varmistus- ja tarkastustehtävien jakautuminen on esitetty seuraavassa taulukossa (Taulukko 5).

Varmistus- ja tarkastustehtävän ilmoituksen syy	kpl	%
Ruuan valmistus	623	50,4 %
Tuntematon syy	108	8,7 %
Kosteus tai vesi	102	8,2 %
Ilkivaltainen käyttö	94	7,6 %
Muu savu tai pöly	89	7,2 %
Tupakointi	60	4,9 %
Muu syy	49	4,0 %
Huolimatt. kiint. korjaus-, asennus- tai huoltotyössä	30	2,4 %
Erehdys tai väärä käyttö	21	1,7 %
Ilmaisvika paloilmoin- tai sammutuslaitteistossa	11	0,9 %
Tulipalo	11	0,9 %
Paineenvaihtelu sprinkleriputkistossa	8	0,6 %
Keskuslaitteiston vika	5	0,4 %
Virhe irtikytkennöissä	5	0,4 %
Painikkeen vikaantuminen	4	0,3 %
Isku ilmaimeen	3	0,2 %
Korkea tilapäinen lämpötila	3	0,2 %
Ei tiedossa	3	0,2 %
Huolimattomuus tulitöissä	2	0,2 %
Ajoneuvon pakokaasu	1	0,1 %
Muu ylijännite tai suuritaajuinen häiriö	1	0,1 %
Salaman aiheuttama ylijännite tai vaurio	1	0,1 %
Sprinkleriputkiston vuoto	1	0,1 %
Virhe kuukausikokeilussa	1	0,1 %
Virhe tai vika paloilmoinnimen ja hätäkeskuksen välisessä yhteydessä	1	0,1 %
Yhteensä	1237	

Taulukko 5: Varmistus- ja tarkastustehtävien syyt vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

Paloilmoinnissa oli ilmoittanut tulipalosta ensimmäisenä 11 tapauksessa, kun samalla ajanjaksolla vastaanottokeskuksissa oli 64 rakennuspaloa ja 54 rakennuspalovaaraa. Määrä ei ole suoraan verrannollinen, sillä kaikissa vastaanottokeskuksissa ei ole automaattista paloilmoinninta tai automaattista sammutuslaitteistoa. Vastaanottokeskuksissa syttyneitä rakennuspaloja ja rakennuspalovaaroja käsitellään tarkemmin kohdassa 5.4.

Kuten edellisestä taulukosta (Taulukko 5) nähdään, ruoan valmistus on suurin syy erheellisiin paloilmoinnituksiin vastaanottokeskuksissa. Yli puolet vastaanottokeskusten varmistus- ja tarkastustehtävistä johtui ruoan valmistuksesta. Ruoan valmistuksesta johtuneita varmistus- ja tarkastustehtäviä tehtiin yhteensä 623. Nämä kohdistuivat 91 vastaanottokeskukseen. Seuraavaksi yleisin syy oli "tuntematon syy", joita oli 108 kappaletta. Tuntematon syy merkintänä johtuu siitä, että pelastusviranomaisen ei ole löytänyt teknistä syytä erheelliselle paloilmoinnitukselle. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi vesihöyry joka on haihtunut ennen yksiköiden tuloa tai ilkivaltainen käyttö, jolle ei kuitenkaan saada näyttöä pelastustehtävän yhteydessä. Kolmanneksi yleisimpänä syynä oli kosteus tai vesi, 102 kappaletta. Seuraavaksi yleisimmät

syyt olivat ilkivaltainen käyttö (94 kpl), muu savu tai pöly (89 kpl), tupakointi (60 kpl), muu syy (49 kpl), huolimattomuus kiinteistön korjaus-, asennus- tai huoltotyössä (30 kpl), erehdys tai väärä käyttö (21 kpl) sekä ilmaisinvika (11 kpl).

Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 6) on koottu Pelastustoimen taskutilastosta saaduilla tiedoilla (Ketola & Kokki 2018). Taulukossa on esitetty automaattisen paloilmoituksen syyt koko maassa vuosittain. Taulukkoon on laskettu vuosien 2013 - 2017 tehtävien keskiarvo sekä näiden prosentuaalinen osuus.

Erheellisen paloilmoituksen syy	2013	2014	2015	2016	2017	Keskiarvo	%
Muu syy, syy tuntematon	4843	4598	4254	4571	4084	4470	23,9 %
Ruonan valmistus	3478	3295	3602	4129	3575	3616	19,4 %
Huolimatt. kiint. korjaus-, asennus- tai huoltotyössä	2292	2345	2230	2326	2340	2307	12,4 %
Muu savu, pöly	2383	2205	2107	2225	2004	2185	11,7 %
kosteus, vesi	1622	1547	1436	1731	1445	1556	8,3 %
Sprinklerlaitteiston vikaantuminen	969	867	841	1071	819	913	4,9 %
Ilmaisinvika paloilmoin, sammutuslaitteistossa	754	635	512	614	552	613	3,3 %
Erehdys, väärä käyttö	712	424	476	437	492	508	2,7 %
Ilkivaltainen käyttö	461	393	522	520	525	484	2,6 %
Muu laitteiston vikaantuminen	490	452	457	388	379	433	2,3 %
Tulipalo	365	375	359	386	287	354	1,9 %
Korkea tilapäinen lämpötila	369	378	272	304	232	311	1,7 %
Isku ilmaisimeen	309	266	263	273	300	282	1,5 %
Tupakointi	205	191	301	357	281	267	1,4 %
Ylijännite	307	330	137	221	109	221	1,2 %
Pakokaasu	152	143	126	172	138	146	0,8 %
Yhteensä (kpl)	19711	18444	17895	19725	17562	18667,4	100,0 %

Taulukko 6: Automaattisen paloilmoituksen syyt pelastustoimen taskutilaston mukaan 2013 - 2017 koko maassa (Ketola & Kokki 2018)

Määrät painottuivat yksittäisiin vastaanottokeskuksiin. Enimmillään yksittäiseen vastaanotto-keskukseen tehtiin 68 tarkastus- ja varmistustehtävää. Viiden vastaanottokeskuksen tehtävät vastasivat 31 % tehtävistä ja kolmentoista vastaanottokeskuksen varmistus- ja tarkastustehtävät vastasivat puolta tehtävistä.

Tietoja verrattiin ristiintaulukoimalla. Vertailu on tehty seuraavassa taulukossa (Taulukko 7) siten, että siinä on verrattu erheellisen paloilmoituksen syitä kaikkein tehtävien ja vastaanottokeskuksiin liittyvien tehtävien välillä jakamalla näiden prosenttiosuudet keskenään. "Verranto"-sarakkeen luku kuvaa syyn yleisyyttä vastaanottokeskuksissa verrattuna kaikkiin tehtäviin. Jos prosenttiosuus vastaanottokeskusten tehtävissä olisi 20 % ja kaikissa tehtävissä 10 %, verrantoluku olisi 2. Esimerkiksi "Kosteus, vesi" on tämän vertailun perusteella yhtä yleinen erheellisen paloilmoituksen syy niin vastaanottokeskuksissa kuin muissakin pelastustoimen automaattisen paloilmoituksen tarkastus- ja varmistustehtävissä.

	Kaikki tehtävät 2017		Vastaanottokeskusten tehtävät 2015 - 2017		Verranto
	Keskiarvo	%	Keskiarvo	%	
Erheellisen paloilmoituksen syy					
Muu syy, syy tuntematon	4470	23,9%	53	12,9%	0,54
Ruoan valmistus	3616	19,4%	208	50,4%	2,60
Huolimatt. kiint. korjaus-, asennus- tai huoltotyössä	2307	12,4%	12	3,0%	0,24
Muu savu, pöly	2185	11,7%	30	7,2%	0,61
Kosteus, vesi	1556	8,3%	34	8,2%	0,99
Sprinklerlaitteiston vikaantuminen	913	4,9%	3	0,7%	0,15
Ilmaisinvika paloilmoin, sammutuslaitteistossa	613	3,3%	4	0,9%	0,27
Erehdys, väärä käyttö	508	2,7%	7	1,7%	0,62
Ilkivaltainen käyttö	484	2,6%	31	7,6%	2,93
Muu laitteiston vikaantuminen	433	2,3%	4	0,9%	0,38
Tulipalo	354	1,9%	4	0,9%	0,47
Korkea tilapäinen lämpötila	311	1,7%	1	0,2%	0,15
Isku ilmaisimeen	282	1,5%	1	0,2%	0,16
Tupakointi	267	1,4%	20	4,9%	3,39
Ylijännite	221	1,2%	1	0,2%	0,14
Pakokaasu	146	0,8%	0	0,1%	0,10
Yhteensä (kpl)	18667	100,0%	412	100,0%	

Taulukko 7: Erheellisten ilmoitusten syiden yleisyys vastaanottokeskuksissa verrattuna koko maahan

Edellisessä taulukossa (Taulukko 7) tehdyn yleisyysverrannon kautta korostuvat kolme tärkeintä syytä erheellisiin paloilmoituksiin vastaanottokeskuksissa. Näitä ovat tupakointi, ilkivaltainen käyttö sekä ruoanlaitto. Materiaalin tarkastelua jatkettiin näiden kolmen syyn osalta. Pelastusviranomaisen kuvaa tilanteen kehittymistä vapaaseen tekstikenttään järjestelmässä. Näiden kuvausten kautta tarkasteltiin tarkemmin erheellisten hälytysten syitä vastaanottokeskuksissa.

Tupakoinnista aiheutui 60 erheellistä paloilmoitusta tarkastellulla aikavälillä. Valtaosa tupakoinnin aiheuttamista erheellisistä paloilmoituksista johtui tupakoinnista sisätiloissa. Pelastusviranomaisen kuvauksen perusteella kuudessa tapauksessa tupakointi oli tapahtunut ulkotiloissa, lähellä ulko-ovea tai ilmanvaihdon ulkoventtiiliä.

Automaattisen paloilmoinlaitteiston ilkivaltainen käyttö on varmistus- ja tarkastustehtävien syynä Suomessa noin 2,6 % tapauksista (Ketola 2017). Vastaanottokeskuksissa määrä on kolminkertainen (7,6 %), mikä tarkoitti 94 tehtävää. Erityisesti paloilmoinpainikkeiden painaminen oli syynä huomattavan suuressa osassa ilkivaltaisissa tarkastus- ja varmistustehtävissä (81 kpl). Osa ilkivaltaisen käytön syistä (5 kpl) olisi voitu luokitella myös tupakoinnista johtuneeksi, sillä taustakuvauksen perusteella näissä tapauksissa tupakointia oli yritetty peitellä runsaalla deodorantinkäytöllä. Erittäin huolestuttavana piirteenä voidaan todeta, että muutamassa tapauksessa ilmaisimia oli yritetty peitellä ja ilmaisimia oli jopa irrotettu paikaltaan. Joissain tapauksissa kiinteistön palokellot olivat irtikytkettyinä, jolloin kiinteistön asukkaat ja henkilökunta eivät saaneet lainkaan hälytystä. Oikean palon sattuessa tämä olisi johtanut hyvin vakavaan tilanteeseen. Myös henkilökunnan toiminnassa on kehitettävää paloilmoinlaitteistoihin liittyen, sillä joissain tapauksissa vartija oli nollannut paloilmoinlaitteen ennen

pelastusviranomaisen saapumista kohteeseen. Tällöin varsinkin vanhemmat paloilmoitinkeskukset poistavat muististaan tiedon hälyttäneestä ilmaisimesta, jonka jälkeen ei voida enää saada selville hälyttäneen ilmaisimen sijaintia. Kun ilmaisimen sijaintia ei tiedetä, ei voida arvioida hälytyksen syytä. Osittain tästä syytä johtuen pelastusviranomaiset ovat kieltäneet laitteiston nollaamisen henkilökunnan toimesta.

Ruoan laitto oli määrällisesti yleisin syy (623 kpl) erheellisiin paloilmoituksiin vastaanottokeskuksissa ja ne edustivat puolta erheellisten paloilmoitusten syistä. Ruoan laitto korostui 2,6-kertaisena syynä erheellisiin paloilmoituksiin, kun niitä verrattiin kaikkiin kaikkien pelastustoimen tehtävien aineistoon. Kun tapauksia tarkasteltiin pelastusviranomaisten kuvausten kautta, suuri osa tapauksista liittyi tilojen puutteisiin ilmanvaihdon osalta. Joissain tapauksissa erheellinen hälytys liittyi ajastettuun ilmanvaihdon ohjaukseen. Materiaalissa oli tapauksia joissa rakennuksen ilmanvaihtoautomaatti meni "yöasentoon" klo 16.00. Joukossa oli myös tapauksia, jotka liittyivät ruokahuollon järjestelyihin. Vastaanottokeskuksissa, joissa ruokahuolto on hoidettu vastaanottokeskuksen puolesta, oletetaan että asukkaat eivät tee ruokaa omatoimisesti. Kun ruoanlaitto vain kielletään, asukkaat tekevät kielloista huolimatta ruokaa omissa huoneissaan ja aiheuttavat erheellisiä hälytyksiä. Hyvin monessa tapauksessa erheelliset hälytykset johtuivat osaamattomuudesta keittiölaitteiden käytössä, erityisesti leivänpaahditimet ja mikroaaltouuneissa valmistettavat popcornit korostuvat tilastoissa. Lisäksi ruoanlaiton kieltäminen näkyi siinä, että aineistossa oli tehtäviä, joissa tiloissa tuoksui ruoka mutta kannettavat liedet ym. oli piilotettu ennen pelastuslaitoksen tuloa paikalle.

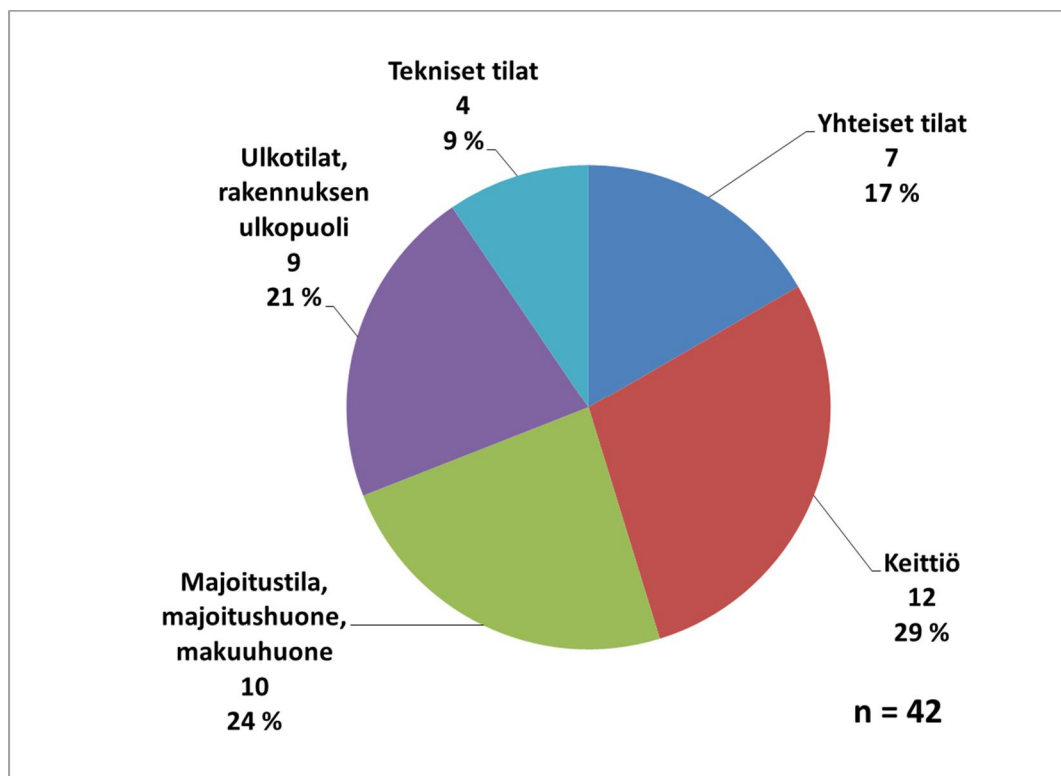
Kosteus ja vesi olivat kolmanneksi yleisimpänä syynä tarkastus- ja varmistustehtäviin. Tyypillisesti tämä johtui paloilmalaisimen reagoinnista suihkun jälkeen, kun ilmaisin reagoi lämpimään vesihöyryyn. Joissain tapauksissa erheellinen paloilmoitus liittyi tiskikoneen avaamiseen, mikä puolestaan on erheellisen paloilmoituksen syynä vastaavanlainen kuin ruoanlaiton ja ilmanvaihdon ongelmat. Tuntematon syy johtuu usein laiminlyönneistä paloilmoitinjärjestelmän huolloissa tai vanhentuneesta järjestelmästä. Syynä voi olla usein mikä tahansa muista syistä, mutta pelastusviranomaisen ei ole pystynyt vahvistamaan syytä tarkastus- ja varmistustehtävän yhteydessä. Esimerkiksi ruoanlaitosta aiheutunut erheellinen paloilmoitus voi jäädä selvittämättä, jos asukas piilottaa ruoanlaittovälineet ja tuulettaa tilat ennen pelastusviranomaisten saapumista. Muihin syihin oli kirjattu mm. tupakointia vesipiipulla, deodorantin käyttöä, ruoan valmistusta jne. Ryhmässä muu "savu ja pöly" esiintyi paljon asumiseen liittyviä syitä erheellisiin hälytyksiin. Esille tulivat mm. voimakas deodorantin käyttö, suitsukkeet sekä tupakointi.

Paloilmoitinlaitteistoja oli myös suunniteltu ja asennettu säädösten vastaisesti, sillä joissain vastaanottokeskuksissa oli käytetty viivästettyä hälytystä paloilmoitinlaitteiston palonilmaisussa. Pelastuslain (379/2011) 17 § edellyttää, että ilmaisimen tulee reagoida alkavaan tulipaloon mahdollisimman aikaisin. Kun paloilmoitinlaitteistolla korvataan palovaroittimia,

tulee näiden toimia viivytyksettä. Majoitustiloissa, joihin vastaanottokeskus kuuluu, vastaa toiminnanharjoittaja siitä että kiinteistössä on riittävä palonilmaisu, joka toimii viivytyksettä.

5.4 Rakennuspalot ja rakennuspalovaarat vastaanottokeskuksissa

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 7) on esitetty, missä tiloissa syttymät tapahtuivat vastaanotto-keskuksissa. Pelastustoimen taskutilastossa (Ketola & Kokki 2018) ei ole käsitelty syttymistiloja, joten näistä tiedoista ei tehty vertailua kaikkiin rakennuspaloihin.

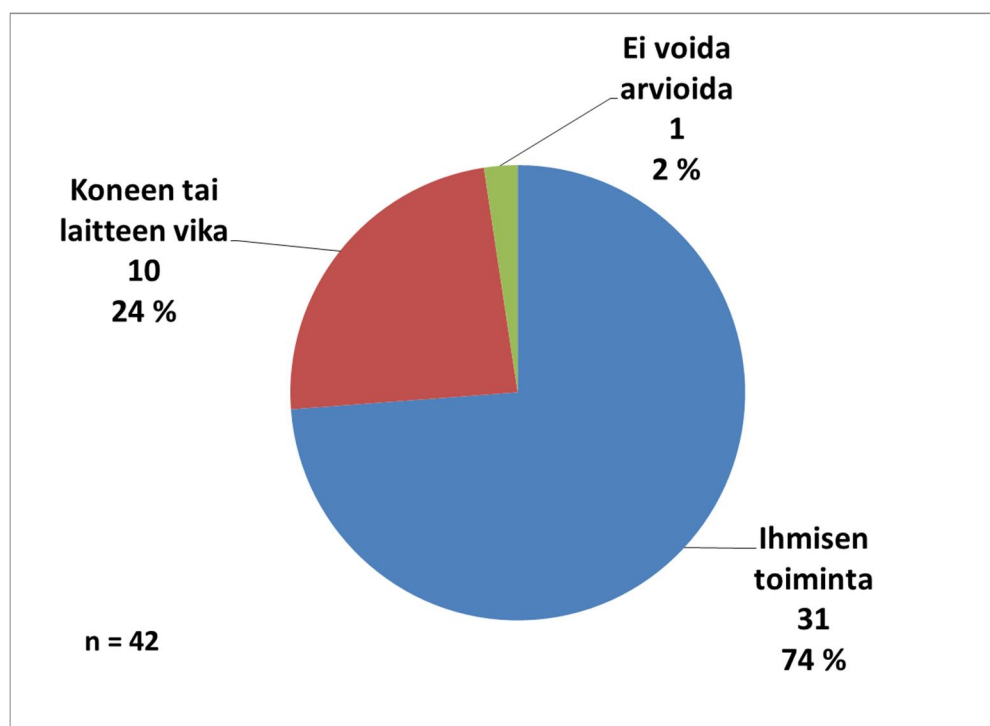

Kuvio 7: Syttymistilat vastaanottokeskuksissa rakennuspalloissa ja rakennuspalovaaroissa 2015 - 2017

Kuten edellinen kuvio (Kuvio 7) osoittaa, yleisimpinä syttymistiloina rakennuspalloissa ja rakennuspalovaaroissa olivat keittiötilat. Keittiötiloissa selkeästi yleisimmät syttymismekanismit liittyivät kuuman liedan huolimattomaan tai väärään käyttöön. Huolimaton käyttö on kuvausten perusteella tyypillisesti "nakit ja muusi", eli ruokaa lämmitetään valvomatta liian pitkään. Väärää käyttöä oli tyypillisesti toiminta, jossa liesi laitetaan päälle ruoan laittoa varten jonka jälkeen syystä tai toisesta liedan päälle laitetaan tai putoaa palavaa materiaalia. Seuraavaksi yleisimpiä syttymistiloja olivat tilat, joissa yövytään. Muutamissa tapauksissa taustalla näissä oli itsetuhoa, jolloin henkilö oli halunnut vahingoittaa itseään. Majoitustiloissa oli myös ruoanlaittoon liittyviä palonalkuja. Ruoanlaittoon liittyviä paloja on käsitelty myös kohdassa 5.3 liittyen erheellisiin paloilmoituksiin. Kolmanneksi yleisimpinä syttymistiloina olivat yleiset, yhteiskäytössä olevat tilat. Yhteisiin tiloihin liittyvissä sekä vastaanottokeskusten

lähellä ulkona syttyneissä paloissa oli erityisesti huomattavaa, että ulkopuolisten henkilöiden tahallisesti sytyttämät palot kohdistuivat erityisesti yhteisiin tiloihin, rakennusten uloskäytäviiin ja ikkunoihin. Yhteisissä tiloissa oli saunassa tapahtuneita paloja, joissa tavaraa oli joko kaatunut tai unohdettu lämmitetyn kiukaan päälle.

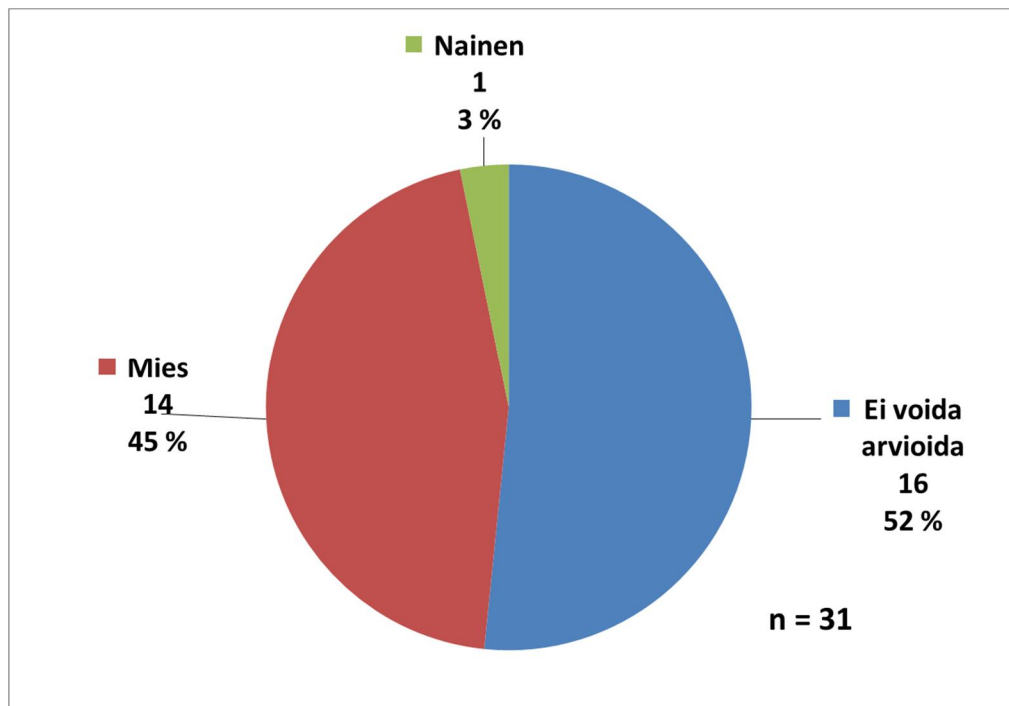
Seuraavassa kuviossa (Kuvio 8) on esitetty ihmisen toiminnan osuutta vastaanottokeskuksissa tapahtuneissa rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa. Pelastustoimen taskutilastossa (Ketola 2018) ei ole käsitelty ihmisen toiminnan osuutta, joten näistä tiedoista ei tehty vertailua kaikkiin rakennuspaloihin.

Kuvio 8: Ihmisen toiminnan osuus vastaanottokeskuksissa rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa 2015 - 2017

Ainakin kolme neljäsosaa paloista oli ihmisten aiheuttamia. 74 % tapauksista tästä oli olemassa pelastusviranomaisen arvio (31 kpl) ja 24 % tapauksista syynä oli koneen tai laitteen vika (10 kpl). Asia korostuu etenkin tahallisten ja tuottamuksellisten palojen osalta, joita on käsitelty arvioitaessa tulipalojen tahallisuutta. Koneen tai laitteen vikojen osalta esille nousivat valaistukseen liittyvät syttymissytyt, kuten esimerkiksi loisteputkien sytyttimet. Vain yhdessä tapauksessa (2 %) ihmisen osuutta ei voitu arvioida.

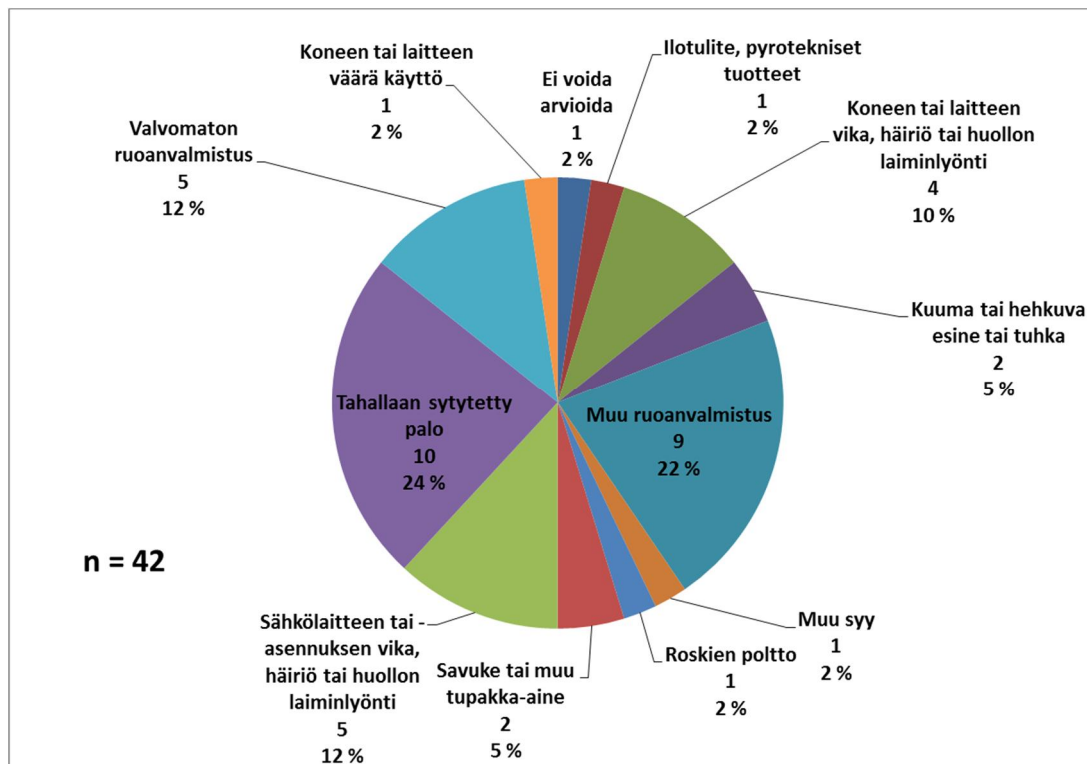
Seuraavassa kuviossa (Kuvio 9) on esitetty aiheuttajan sukupuolen osuutta ihmisen aiheuttamissa paloissa. Pelastustoimen taskutilasto (Ketola 2018) ei sisällä aiheuttajan sukupuolta, joten näistä tiedoista ei tehty vertailua kaikkiin rakennuspaloihin.

Kuvio 9: Aiheuttajan sukupuoli ihmisen aiheuttamissa paloissa vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

Aiheuttajan sukupuolta ei voitu arvioida 16 (52 %) tapauksessa. Nämä tapaukset olivat tyypillisesti sellaisia, että palo paikalla olevan henkilön aiheuttamaksi, mutta asiaa selvittäessä varsinainen henkilö ei selvinnyt. Lopuissa tapauksissa vain yhdessä tapauksessa aiheuttajana oli nainen (3 %). Voidaan arvioida, että sukupuolet jakautuisivat vastaavalla tavalla selvittämättömissä tapauksissa (16 kpl, 52 %) kuin selvitettyissä tapauksissa (14 kpl, 48 %). Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että vastaanottokeskuksiin liittyvissä paloissa ja rakennuspalovaaroissa aiheuttaja on lähes aina mies.

Seuraavaksi analysoitiin rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syttymissyitä. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 10) on esitetty vastaanottokeskuksissa syttyneiden rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syttymissyitä.

Kuvio 10: Syttymissyöt rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

Vastaanottokeskusten suurin yksittäinen syttymissyö on tahallaan sytytetty palo. Tätä asiaa on käsitelty osuudessa tulipalon tahallisuudesta. Seuraavaksi yleisin syttymissyö oli muu ruoan valmistus. Kun tapauksia käsiteltiin yksi kerrallaan, ruoan valmistuksen liittyviä syttymiä oli 38 % kaikista syttymistä. Sähkölaitteen asennuksen ja vian, häiriön sekä huollon laiminlyönnin osalta esille tulivat erityisesti valaisimiin ja kännyköiden latauksiin liittyvät palot.

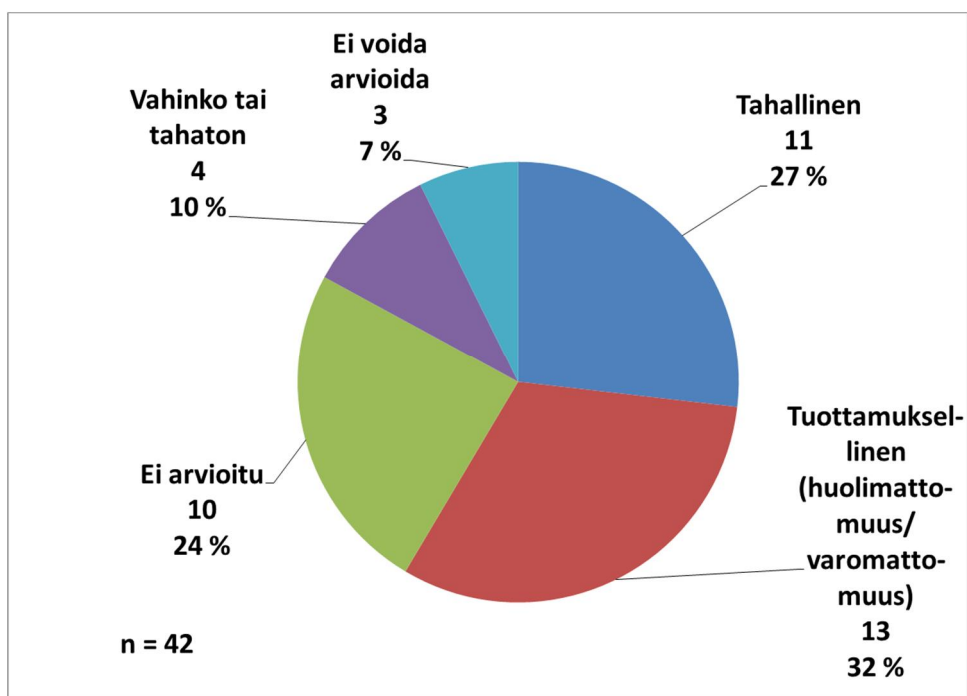
Tahallisesti sytytetty palot korostuivat vastaanottokeskusten paloissa. Tahallisuuden osuutta tarkasteltiin pelastustoimen taskutilastossa (Ketola 2018, 17) esitettyihin lukuihin. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 8) on verrattu tahallisuuden yleisyyttä vastaanottokeskuksissa kaikkiin rakennuspaloihin verrattuna.

Arvio tulipalon tahallisuudesta	Vastaanottokeskusten palot 2015 - 2017		Kaikki palot 2017		Verranto
	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus	
Tahallinen	11	26,2 %	441	16 %	1,60
Tuottamuksellinen (huolimattomuus/ varomattomuus)	13	31,0 %	1111	41 %	0,75
Ei arvioitu/ ei voida arvioida	14	33,3 %	125	5 %	7,21
Vahinko tai tahaton	4	9,5 %	1024	38 %	0,25
Yhteensä (kpl)	42	100,0 %	2701	100 %	

Taulukko 8: Tahallisuus vastaanottokeskuksissa verrantona kaikkiin paloihin

Edellisen taulukon (Taulukko 8) verrantosarakkeessa korostuu erityisesti tahallisuuden arvioinnin puutteet verrattuna muihin paloihin. Tahallisuuden arvioinnin tulisi olla paremmalla tolalla, sillä vastaanottokeskuksissa on aina henkilökuntaa paikalla. Tällä tulisi olla merkitystä palon alkutilanteen havainnointiin. Ehkä pelastusviranomaiset eivät haastattele riittävästi henkilökuntaa tai henkilökunta ei osaa kiinnittää huomiota palon syttymiseen palon alkuvaiheessa? Tahallisuuden osuus on 1,64-kertainen muihin rakennuspaloihin verrattuna vastaanottokeskuksissa. Osuus on toki korkeampi, mutta esimerkiksi Mäkelän (2015) kirjoituksen viitaten sen luulisi olevan korkeampi. Asiaa selittää arvioinnin heikko osuvuus. Vahinkojen osuus on verrannon kautta vain viidesosa verrattuna kaikkiin rakennuspaloihin. Tämä osaltaan vahvistaa näkemystä siitä, että tahalliset ja tuottamukselliset palot ovat yleisempiä vastaanottokeskuksissa kuin muissa paloissa keskimäärin. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 11) on esitetty pelastusviranomaisen arvio tulipalon tahallisuudesta vastaanottokeskuksissa.

Kuvio 11: Pelastusviranomaisen arvio rakennuspalon tai -vaaran tahallisuudesta vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017

Kuten jo aiemmin todettiin, paloissa ovat yliedustettuina tahallisesti ja tuottamuksellisesti sytytetyt tulipalot ja vahinkojen osuus on normaalia pienempi. Taulukosta nähdään, että tahallisten palojen osuus on 27 %, tuottamuksellisten 32 %, ja vahinkojen osuus on vain 7 %. Kuvausten perusteella tuottamuksellisuus liittyy hyvin usein tilanteeseen, jossa Suomen ulkopuolelta tullut henkilö tulee erilaiseen toimintaympäristöön sekä vastaanottokeskuksen tilojen puutteellisiin järjestelyihin, kun ihmiset tekevät ruokaa sellaisissa paikoissa jotka eivät ole alun perin tarkoitettu siihen.

Tahallisesti sytytettyihin paloihin liittyvässä oikeustapausten läpivirtaustutkimuksessa todettiin että 88,9 % tuhotöistä, 75,7 % törkeistä vahingonteoista ja 64,7 % vahingonteoista sytyttäjä tunti kohteen ennestään. Lisäksi kohde oli valittu tietystä syystä 76,2 % tapauksista tuhotöissä, 59,5 % törkeissä vahingonteoissa ja 41,2 % vahingonteoissa (Mäkelä 2013). Vastaanottokeskuksissa tämä realisoituu ulkopuolisten henkilöiden tekeminä tekoina, sillä ulkopuolisten sytyttäjien osuus näyttäytyy tahallisissa paloissa ylikorostettuna. Ulkopuolisten sytyttämien palojen joukossa on hyvin vakaasti harkittuja tuhotöitä, joissa henkilö heittää useita polttopulloja rakennusta kohti. Tämä on hyvin epätyypillistä muissa rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa. Yhtenä keinona ulkopuolisen sytyttämisen estämiseksi Ruotsin maahanmuuttoviranomaiset päättivät salata vastaanottokeskusten osoitetiedot (MTV 2015). Ruotsissa on tapahtunut useita vastaanottokeskusten tulipaloja, jotka olivat ulkopuolisen sytyttämiä paloja, esimerkiksi 26.2.2017 Vänersborgissa tapahtunut tulipalo oli lehtitietojen perusteella tahallaan sytytetty (Iltalehti 26.2.2017). Tahallaan sytyttämisen uhka ei ole pelkästään ulkoinen, sillä vastaanottokeskuksen asiakkaat sytyttävät usein tulipaloja, esimerkkinä Pieksämäellä 1.4.2016 tapahtunut tulipalo (YLE 1.4.2016). Aineistoa tarkastellessa korostui myös itsetuhoisuus, joka näkyy myös mediassa, esimerkkinä 29.1.2018 tapahtunut tapaus Joutsenon vastaanottokeskuksessa (Karjalainen 29.1.2018). Vastaanottokeskuksia on myös sytytetty ennen niiden perustamista, esimerkkinä Hotelli Tallukan tuhopolttoyritys ennen vastaanottokeskuksen perustamista (Helsingin Sanomat 19.12.2015).

Tuottamuksellisissa paloissa esille nousivat erityisesti ruoanlaittoon ja tupakointiin liittyvät palot. Vain 3 tulipaloa 42:sta (7 %) vastaanottokeskuksiin liittyvistä tulipaloista olivat pelastusviranomaisen arvion mukaan vahinkoja tai tahattomia. Vahingot ja tahattomat tapaukset liittyivät nekin ruoanlaittoon, ja ryhmässä oli sellaisia paloja, joissa tahattomuuden tai tuottamuksellisuuden rajanveto vaihtelee arvioitsijan mukaan. Esimerkiksi liedellä leivän lämmitäminen oli merkitty vahingoksi, kun itse olisin merkinnyt sen tietämättömyydestä johtuvaksi, tuottamukselliseksi paloksi. Tätä kautta vahinkojen määrä olisi lähestynyt nollaa.

6 Opinnäytetyön johtopäätökset

Tähän lukuun on koottu opinnäytetyön johtopäätökset. Tässä luvussa käsitellään viranomaisten rooleja maahanmuutossa sekä esitetään johtopäätökset tapahtuneista pelastustoimen tehtävistä vastaanottokeskuksissa. Tyypillisin pelastustoimen tehtävä vastaanottokeskuksessa on automaattisen paloilmoittimen varmistus- ja tarkastustehtävä, jonka syynä on ruoan valmistus. Rakennuspalon tai -vaara syttyy tyypillisesti keittiötiloissa. Sytyttäjänä on mies ja palo on sytytetty tahallaan.

6.1 Yhteenveto viranomaisten rooleista maahanmuutossa ja vastaanottokeskusten perustamisessa

Vuoden 2015 aiempaa huomattavasti suurempi turvapaikanhakijoiden määrä aiheutti lievän normaaliolojen häiriötilanteen. Normaaliolojen häiriötilanteita ovat esimerkiksi kontrolloi-

mattomat ja suuria ihmismääriä käsittävät maahanmuutot, saastumisesta johtuvat laajat ympäristötuhot ja suuronnettomuudet. Normaaliolojen häiriötilanteissa viranomaisten toimivaltuudet riittävät tilanteen hoitamiseen eikä ole tarvetta päättää poikkeusoloista valtioneuvoston käyttöönottoasetuksella. Poikkeusolojen ja normaaliolojen häiriötilanteiden erottaminen toisistaan voi olla vaikeaa varautumisen suunnittelussa ja eri skenaarioissa raja voi olla hiuksenhieno. Poikkeusolot ovat valmiuslain (1552/2011) 3 § mukaan jaettu viiteen skenaarioon. Ensimmäinen skenaario on Suomeen kohdistuva aseellinen tai vakavuudeltaan siihen rinnastettava hyökkäys tai sen välitön jälkitila. Toisessa viitataan ensimmäisen skenaarion kaltaiseen tapahtumaan, jonka torjuminen vaatii valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöön ottamista. Kolmas skenaario on väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka. Neljäs skenaario on erityisen vakava suuronnettomuus jälkitiloineen ja viidentenä skenaariona on erityisen vakava vaarallinen tartuntatauti. Poikkeusoloista ja poikkeusolojen toimivaltuuksista päättää valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa valtioneuvoston käyttöönottoasetuksella. Samalla otsikolla oleva skenaario voi siis toisinaan edellyttää valmiuslain (1552/2011) käyttöönottamista eli poikkeusoloja ja joissain tapauksissa ei. Onkin tärkeää ymmärtää, että varautuminen eri skenaarioihin tapahtuu portaattomasti. 2015 loppuvuoden turvapaikanhakijoiden määrän huomattavan lisääntymisen yhteydessä valtioneuvosto ei tiettävästi missään vaiheessa harkinnut valmiuslain valtuuksien käyttöönottoa. Toisaalta on selvää, että jos maahanmuuttajien määrän kasvu olisi jatkunut pitkään yhtä suurena, valmiuslain valtuuksien käyttöönottoa olisi jouduttu harkitsemaan.

Eri viranomaisten roolit maahanmuuttoasioissa on jäsennetty seuraavaan taulukkoon (Taulukko 9).

Maahanmuuttoasia	Vastuuviranomainen
Maahanmuuttopoliittiset linjaukset, toiminnan painopisteet	Sisäministeri ohjaa maahanmuuttopoliittikkaa valtioneuvoston linjausten mukaisesti
Maahanmuuttohallinto- ja politiikka	Sisäministeriö
Maahanmuuttolainsäädännön kehittäminen	Sisäministeriö
Maahanmuuttoviraston tulosohjaus	Sisäministeriö
Viisumi	Ulkoministeriön Edustustot
Ensimmäinen oleskelulupa	Hakemuksen vastaanottaminen ja tunnistautuminen ulkomailla: Ulkoministeriön edustustot
	Hakemuksen vastaanottaminen ja tunnistautuminen Suomessa: Maahanmuuttovirasto
	Luvan myöntäminen: Maahanmuuttovirasto
EU-kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskeluoikeuden rekisteröinti	Maahanmuuttovirasto
Työntekijän oleskelulupa	Työvoimapolitiittinen harkinta: Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto)
	Muut edellytykset: Maahanmuuttovirasto
Elinkeinoharjoittajan oleskelulupa	Elinkeino- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
	Muut edellytykset: Maahanmuuttovirasto
Turvapaikka tai oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella	Puhuttelut ja päätös: Maahanmuuttovirasto
	Vastaanoton käytännön toiminnan ohjaus ja suunnittelu: Maahanmuuttovirasto
	Vastaanottokeskusten perustaminen ja lakkauttaminen: Maahanmuuttovirasto
	Kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntiin sijoittaminen: ELY-keskukset
Oleskelulupien jatkaminen ja pysyvä oleskelulupa	Maahanmuuttovirasto
Käännäminen	Rajatarkastusviranomaiset, Poliisi, Maahanmuuttovirasto
Karkottaminen	Esitys: Poliisi, rajatarkastusviranomaiset
	Päätös: Maahanmuuttovirasto
	Täytäntöönpano: Poliisi
Kansalaisuushakemus ja -ilmoitus	Maahanmuuttovirasto
Muutoksenhaku	Hallinto-oikeudet, Korkein hallinto-oikeus
Kotouttaminen	Työ- ja elinkeinoministeriö, ELY-keskukset, kunnat
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus

Taulukko 9: Eri viranomaisten roolit maahanmuuttoasioissa Suomessa

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 10) on esitetty oleelliset viranomaiset vastaanottokeskusta perustettaessa. Taulukossa on sarakkeissa turvallisuuden liittyvä asia, siitä vastaava viranomaiset, minkä organisaation osa viranomaiset on, ja mitä kautta kannattaa kyseiseen viranomaiseen järjestää yhteys, kun meneillään on useita asioita yhtä aikaa.

Asia	Viranomainen	Organisaatio	Yhteyspiste
Ensihoito	Sairaanhoitopiiri	Kuntayhtymä	Sairaanhoitopiiri Ohjaus ja valvonta: Sosiaali- ja terveysministeriö
Hätäkeskuspalvelut	Hätäkeskuslaitos	Valtio	Hätäkeskuslaitos Ohjaus ja valvonta: Sisäministeriö
Pelastustoimen palvelut Paloturvallisuus Hätämajoitus	Pelastusviranomainen	Kunta	Pelastuslaitos Ohjaus ja valvonta: sisäministeriö
Rakennus- ja muutosluvat	Rakennusvalvonta	Kunta	Kunnan rakennusvalvonta Ohjaus ja valvonta: Ympäristöministeriö
Rakennusten terveys, hygienia	Terveysviranomainen	Kunta	Kunnan terveystoimi Ohjaus ja valvonta: Sosiaali- ja terveysministeriö
Työsuojelun valvonta ja ohjaus	Työsuojeluviranomainen	Valtio	Aluehallintovirasto Ohjaus ja valvonta: Sosiaali- ja terveysministeriö
Yleinen järjestys ja turvallisuus	Poliisi	Valtio	Poliisihallitus

Taulukko 10: Oleellisimmat viranomaiset vastaanottokeskusta perustettaessa

Paikallisesti turvallisuudesta vastaavista viranomaisista poliisiin ja pelastustoimeen voi olla yhteydessä 24/7 ja näiden viranomaisten kautta esimerkiksi tieto perustetusta hätämajoitusyksiköstä menee hätäkeskukseen. Rakennuksen muutoslupaan tulee olla yhteydessä virka-aikaan rakennusvalvontoihin, joista välitetään tieto myös tarvittaessa viranomaisille.

Opinnäytetyössä käsiteltiin viranomaisten tehtäviä lainsäädännön kautta. Lainsäädännössä annetut tehtävät eivät kuitenkaan kuvaa kokonaisuudessaan viranomaisten muodostamaa verkostoa. Eri viranomaisten tehtävät selkeytyisivät parhaiten harjoittelemalla laajamittaisen maahantulon tehtäviä esimerkiksi valmiusharjoituksen kautta.

6.2 Suositukset erheellisten paloilmoitusten ennaltaehkäisyyn

Kohdassa 5.3 on käsitelty erheellisiä paloilmoituksia vastaanottokeskuksissa, joka on yleisin pelastustoimen tehtävän syy vastaanottokeskuksissa. Määrä on hyvin huomattava, kun huomioidaan rakennusten suhteellinen määrä. Yleisimmin tehtävät johtuivat ruoan valmistuksesta. Materiaalista oli löydettävissä sellaisia toistuvia virheitä jotka olisivat ennalta estettävissä.

Vastaanottokeskuksissa tulisi erityisesti panostaa toimenpiteisiin, joilla vaikutetaan tupakoinnin, ilkkivaltaisen käytön sekä ruoan valmistuksen aiheuttamiin erheellisiin paloilmoituksiin. Näiden osuus on vastaanottokeskuksissa 2,6 - 3,4 -kertainen verrattuna kaikkiin pelastustoimen automaattisen paloilmoittimen aiheuttamiin tarkastus- ja varmistustehtäviin.

Tupakoinnin osuus poikkesi eniten, kun vastaanottokeskusten erheellisiä paloilmoituksia verrattiin kaikkiin pelastustoimen tehtäviin. Vastaanottokeskuksen sisätila on tupakkalain (549/2016) 74 § 1) kohdassa tarkoitettu rakennuksen sisätila, joka on yleisön tai työntekijöiden käytettävissä oleva tila sekä julkisten palvelujen tarjoamista varten asiakkaiden käytettävissä oleva tila. Tupakointi ei luonnollisesti ole sallittua tällä perusteella vastaanottokeskuksen sisätiloissa. Tupakkalain rikkomisesta voidaan tuomita saman lain 113 § mukaan sakkoon tupakointirikkomuksesta. Tupakoinnin aiheuttamia turvallisuusriskejä voidaan vähentää antamalla asiasta informaatiota vastaanottokeskukseen saavuttaessa sekä aktiivisella valvon-

nalla henkilökunnan toimesta. Samassa yhteydessä voidaan myös viitata tupakkalain tupakointirikkomukseen. Myös ulkona sijaitsevien tupakointipaikkojen sijaintiin tulee kiinnittää huomiota, jotta ne eivät sijaitisi lähellä ulko-ovea tai ilmanvaihdon ulkoventtiileitä.

Ilkivaltainen palo ilmoitus palopainiketta käyttäen on erittäin yleinen syy erheellisiin paloilmoituksiin vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskuksissa voitaisiinkin harkita paloilmoitinpainikkeiden poistamista yleisistä tiloista. Paloilmoitinpainikkeiden poistaminen on mahdollista neuvottelemalla tapauskohtaisesti paloilmoittimen suunnitteluperusteista paikallisen pelastusviranomaisen kanssa, jotka valvovat palonilmaisu-, hälytys- ja muiden onnettomuuden vaaraa ilmaisevien laitteiden toimintakunnossa pitämistä pelastuslain (379/2011) 78 §:ssä annettua valvontatehtävää suorittaessaan.

Kun rakennuksia muunnetaan vastaanottokeskuksiksi, niissä tulisi huomioida käytön realiteetit. Vaikka vastaanottokeskus vastaisi asukkaiden ruokahuollosta, tulisi tiloihin järjestää paikka, jossa asukkaat voivat valmistaa ruokaa myös omatoimisesti. Käytännössä ruoanlaiton kieltäminen ei ole toimiva ratkaisu. Ruoanvalmistuspaikassa tulisi huomioida riittävä ilmanvaihto, oikea palonilmaisuus sekä asukkaiden perehdyttäminen ruoanvalmistuspisteen laitteisiin. Tiloja käyttöönotettaessa tulee huomioida, että esimerkiksi toimistorakennuksen pikkukeittiötä ei ole alkuperäisessä muodossaan suunniteltu ilmanvaihdoltaan ruoanvalmistuskeittiöksi.

Aineiston perusteella tiloja muutettaessa vastaanottokeskuksiksi tehdään yhteiskeittiöitä sellaisiin tiloihin joiden ilmanvaihtolaitteistoa ei ole suunniteltu keittiökäyttöön. Samalla jää huomioimatta se tosiasia, että ruoanlaittajia voi olla useita yhtä aikaa, mikä edellyttäisi kunnollista suurkeittiön tapaista ilmanvaihtolaitteistoa. Myös kosteiden tilojen heikko ilmanvaihto sekä ilmaisimien lähetyillä olevat astian- ja vaatteidenpesukoneet aiheuttivat erheellisiä paloilmoituksia. Vastaanottokeskuksia perustettaessa tulisikin kiinnittää huomiota ilmanvaihdon järjestelyihin, erityisesti ruoanlaitto ja kosteiden tilojen käyttö huomioiden.

Myös ilmaisinalinnoilla voidaan ennaltaehkäistä erheellisiä paloilmoituksia. Erheellisiä ilmoituksia vähentäisi huomattavasti näissä ryhmissä monikriteeri-ilmaisimien käyttö palonilmaisimina. Ennen tilojen muuttamista vastaanottokeskukseksi tulisikin selvittää, millä palonilmaisimilla tilat on varustettu. Pelastuslaki (379/2011) 17 § edellyttää, että ilmaisimen tulee reagoida alkavaan tulipaloon mahdollisimman aikaisin. Tästä johtuen majoitustiloissa on kiellettyä käyttää viivästettyä palonilmaisu.

6.3 Suositukset tulipalojen ennaltaehkäisyyn

Vastaanottokeskuksissa tapahtuneet syytymät olivat tyypillisiä rakennuspalojen ja rakennuspalovaarojen syytymiä. Tuloksissa korostui erityisesti itsetuhoisuus, jossa henkilö oli yrittänyt vahingoittaa itseään tulella. Tahallisesti sytytetty palot ylikorostuvat vastaanottokeskusten rakennuspalloissa ja rakennuspalovaaroissa. Pelastuslaki (379/2011), maankäyttö- ja rakennus-

laki (132/1999), Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta (848/2017) sekä vakuutusalan ohjeet (Finanssiala 2017) antavat vaatimuksia ja suosituksia tuhopolttojen ennaltaehkäisyyn ja seurausten rajoittamiseen, mutta vastaanottokeskusten osalta ulkopuolisen sytyttämisen taajuus tarkoittaa käytännössä sitä, että vastaanottokeskuksissa tulisi erikseen suunnitella, kuinka tuhopolttoja ennaltaehkäistään sekä pienennetään näiden seurannaisvaikutuksia. Vastaanottokeskusten suunnittelussa tulee erikseen kiinnittää erityistä huomiota rakennuksen ulkoa sytyttämisen uhkaan. On myös erittäin tärkeää, että rakennuksen ulkopuolella ei säilytetä palavaa materiaalia. Roskakatokset tulee sijoittaa vähintään neljän metrin päähän rakennuksesta tai suojata rakenteellisesti siten, että roskakatoksen palo ei voi levitä rakennukseen ja roskakatokseen ei pääse ulkopuolisia henkilöitä. Vastaanottokeskusten pihat tulisi valaista asiattoman kulun havaitsemiseksi. Pihaa tulisi valvoa videovalvonnalla ja valvonta tulisi tehdä samalla siten, että se on mahdollisimman näkyvää. Ylimääräisistä henkilöistä rakennuksen lähetyvillä tulisi ilmoittaa poliisille matalalla kynnyksellä. Vastaanottokeskusten osoitetiedot suositellaan salattavaksi ja rakennuksen käyttöön liittyvät kyltit suositellaan poistettaviksi, jotta ulkopuoliset henkilöt eivät löytäisi tiloja helposti. Samalla tulee pitää huoli siitä, että vastaanottokeskukset ovat viranomaisten tiedossa, erityisesti poliisin, pelastuslaitoksen ja hätäkeskuksen.

Lainsäädännön ja vakuutusyhtiön ohjeiden vaatimusten täyttäminen ei pelkästään riitä. Koska itsetuhoisuus sekä ulkopuolisten sytyttämät palot ovat poikkeuksellisen yleisiä vastaanottokeskusten rakennuspaloissa ja rakennuspaloaaroissa, tulee panostaa erityisesti omatoimiseen varautumiseen sekä palotekniisiin järjestelyihin. Suosittelemme vastaanottokeskusten varustamista automaattisella sammutuslaitteistolla.

6.4 Suositukset asukkaiden ja henkilökunnan turvallisuusosaamisen kehittämiseksi

Asukkaiden turvallisuusosaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vastaanottokeskus on aina majoitustila, joka varustetaan automaattisella paloilmoitinlaitteistolla. Jopa suomalaisille paloilmoitinlaitteisto on vieras, puhumattakaan vasta maahan saapuneista henkilöistä. Asukkaille tulee kertoa laitteen toiminnasta sekä siitä, kuinka tulee toimia laitteiston hälyttäessä. Samalla kun asukkaille kerrotaan paloilmoitinlaitteistosta, tulisi samalla kertoa kuinka paloilmainsin toimii, sillä joissain tapauksissa asukkaat ovat luulleet ilmaisimien kuvaavan heitä. Rakennuksen turvallisuustekniikka on asukkaiden turvaksi, eikä ilmaisimia saa peittää tai paloilmointikeskukseen tai -painikkeisiin koskea. Asukkaiden turvallisuustietouden parantamiseksi onkin tehty materiaalia opinnäytetyön aikana.

Vastaanottokeskuksen henkilökunta tulee perehdyttää kiinteistön turvallisuustekniikkaan asianmukaisesti ja turvallisuustekniikka tulee huomioida Maahanmuuttoviraston ja sopimus-kumppanin välisissä sopimuksissa. Erityisesti kun vastaanottokeskuksia perustetaan nopeasti uudella henkilökunnalla, tulee asiaan kiinnittää erityistä huomiota. Henkilökunnalle tulee

antaa riittävä koulutus alkusammutuksesta, palo- ja onnettomuustilanteissa toimimisesta sekä opastus rakennuksen paloteknisten laitteiden käyttöön.

7 Oman työn arviointi ja loppusanat

Kun tarkastellaan vastaanottokeskusten paloturvallisuutta tapahtuneiden onnettomuuksien kautta, luotettavin tapa arviointiin on pelastustoimen tehtävien analysointi, sillä pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteri on ainoa riittävän kattava tilastointimenetelmä jolla voidaan analysoida tapahtuneita onnettomuuksia. Tuloksia tarkasteltaessa tulee kuitenkin muistaa, että tällöin käsitellään vain viranomaiselle ilmoitettuja onnettomuuksia. Kyse on jäävuoren huipusta, sillä katveeseen jäävät pienemmät onnettomuudet. Tulosten kattavuutta olisi lisännyt poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen tehtävärekisterin lisääminen analyysiin. Tällöinkin materiaalista olisi jäänyt helposti pois sellaiset tapaukset, joissa esimerkiksi palo on saatu sammumaan henkilökunnan tai asukkaiden toimesta. Mikäli käytettävissä olisi ollut sosiaali- ja terveystoimen tehtävärekisteri, olisi voitu käsitellä onnettomuuksia yleisemminkin, mutta tällöin olisi helposti jäänyt katveeseen esimerkiksi sellaiset tapaukset, joissa henkilö on omatoimisesti hakeutunut hoitoon onnettomuuden jälkeen. Käsitelyssä olisi myös muodostunut haasteeksi se tosiasia, että pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen tehtävärekisterien yhdistäminen on erittäin haasteellista. Työ luotettavuutta lisäsivät työn edetessä tehdyt rajaukset ja johtopäätökset. Johtopäätöksissä ei ole esimerkiksi esitetty syytymien määrää tarkkana tietona, sillä sitä on hyvin vaikeaa arvioida. Sen sijaan esimerkiksi tieto erheellisten paloilmoitusten määrästä on tarkempi tieto, sillä kaikki erheelliset paloilmoitukset kirjautuvat pelastustoimen toimenpide- ja tehtävärekisteriin.

Vastaanottokeskusten paloturvallisuuden analysoinnin osalta tulokset ovat varsin hyvin yleistettävissä ja työn tuloksista tehdyt johtopäätökset ovat sellaisia, joihin myös toinen tekijä päätyisi. Opinnäytetyössä analysoitiin tulosten yleistettävyyttä tarkemmin kohdassa 4.3, kun arvioitiin vastaanottokeskuksissa tapahtuneiden pelastustoimen tehtävien tunnuspiirteitä kaikkiin pelastustoimen tehtäviin. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että varsinaista tilastollista analyysia ei ollut mahdollista tehdä opinnäytetyön puitteissa.

Maahanmuuttoon ja vastaanottokeskusten perustamiseen liittyvät johtopäätökset eri viranomaisten tehtävien analysoinnin kautta on sinänsä teoreettisesti paikkansa pitävää ja luotettavaa ja yleistettävää, sillä johtopäätökset perustuvat eri viranomaisille lain kautta annettuihin tehtäviin. Laissa annetut tehtävät ovat kuitenkin vain yksi näkökulma eivätkä tulokset ja johtopäätökset tältä osin kerro koko todellisuutta. Käytännössä viranomaisten organisoituminen laajamittaisessa maahantulotilanteessa edellyttää huomattavasti laajempaa tietämystä viranomaisten muodostamasta verkostosta, joka syntyy viranomaisyhteistyön ja hallinnollisen rakenteen kautta. Tämän tyyppiset asiat tulevat esiin vain harjoittelemalla yhdessä, esimerkiksi yhteisten valmiusharjoitusten kautta. Olisikin tärkeää, että maahanmuuttoon ja vastaanottokeskusten perustamiseen liittyvät viranomaiset harjoittelisivat toimintaansa säännöl-

lisesti yhteisillä harjoituksilla. Näin katveet tehtävien osalta vähenisivät huomattavasti. Viranomaisten yhteisiä valmiusharjoituksia maahanmuuttoon liittyen onkin suositeltu kohdassa 6.1.

Vastaanottokeskusten paloturvallisuuden ilmiöiden selvittäminen oli tarpeellinen työ ja muodostui alemman ammattikorkeakoulun opinnäytetyö tavoitteisiin nähden varsin suureksi kokonaisuudeksi. Toisaalta opinnäytetyön kokonaisuus oli tarpeellinen viranomaisyhteistyötä varten. Tuloksista saadaan eväitä vastaanottokeskusten turvallisuuden suunnitteluun tulevaisuutta silmällä pitäen. Opinnäytetyö tehtiin salassapitosäännösten ja vastaanottokeskusten turvallisuuden vuoksi yleiselle tasolle. Raportissa ei ollut tarkoituksenmukaista kertoa seikkaperäisemmin olosuhteita, jotka olivat edesauttaneet esimerkiksi tahallista palon sytyttämistä ja tätä kautta toimenpiteitä näiden ennaltaehkäisyyn. Nämä seikkaperäisemmät tiedot on käsitelty yhteistyöpalaverissa sisäministeriön pelastusosaston ja Maahanmuuttoviraston kesken.

Koska opinnäytetyön tekoaikaan laajamittainen maahantulo oli hiljentynyt huippulukemistaan ja vastaanottokeskuksiin liittyvät pelastustoimen tehtävät olivat vakiintuneet noin 35 pelastustoimen tehtävään kuukaudessa, oli hyvä hetki tarkastella vastaanottokeskusten paloturvallisuutta kokonaisuutena sekä katsoa, millaisia turvallisuusongelmia perustamisvaiheessa oli ja miten tilanne vakiintui. Varsinkin tahallisiin ja tuottamuksellisiin paloihin liittyvät havainnot ja suositukset tulee ottaa huomioon tulevaisuuden suunnitelmissa, sillä menneestä oppiminen on viisautta.

Lähteet

Painetut

Heinonen, J. & Keinänen, A. & Paasonen, J. 2013. Turvallisuustutkimuksen tekeminen. Helsinki: Tietosanoma

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Helsinki: Tammi

Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Ketola J. & Kokki E. 2018. Pelastustoimen taskutilasto 2013 - 2017. Pelastusopiston julkaisu 2/2018, D-sarja: muut. Kuopio: Pelastusopisto.

Mäkelä, P & Tapani, J & Lehtimäki, M & Frände, D. 2013. Läpi tulen - Empiirinen tutkimus poliisin palonsyyn tutkinnasta ja vakavien tulipalorikosten rikosprosessista. Turku: Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

Nurmi, T. 1998. Uusi suomen kielen sanakirja. Helsinki: Gummerus

Ojala, T. & Kokki, E. 2017. Suomen kyky vastaanottaa turvapaikanhakijoita - Vastaanottokusten turvallisuus. Pelastusopiston julkaisu 2/2017, B-sarja: Tutkimusraportit. Kuopio: Pelastusopisto.

Puolustusministeriö. 2011. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia - Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010. Helsinki: Puolustusministeriö.

Rahikainen, J. 1998. Palotilastojen analysointi toiminnallisten säädösten pohjaksi [Analysis of fire statistics for backing performance-based fire codes]. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus.

Sisäministeriö. 2016. Suomen kansallinen riskiarvio 2015, Sisäministeriön julkaisu 3/2016. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäministeriö. 2017. Mikä on Suomen kyky vastaanottaa turvapaikanhakijoita? Tarkastelu sisäministeriön hallinnon näkökulmasta, Sisäministeriön julkaisu 25/2017. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäministeriö. 2019. Kansallinen riskiarvio 2018, Sisäministeriön julkaisu 5/2019. Helsinki: Sisäministeriö.

Tillander, K. & Keski-Rahkonen, O. 2001. Rakennusten syttymistaajuudet PRONTO-tietokannasta 1996-- 1999 [Ignition frequency of structural fires in Finland 1996 --1999]. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus.

Tiillander, K. & Oksanen T. & Kokki, E. 2009. Paloriskin arvioinnin tilastopohjaiset tiedot. Espoo: VTT.

Turvallisuuskomitea. 2017. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia - Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017. Helsinki: Turvallisuuskomitea.

Valtiovarainministeriö. 2017. Turvapaikanhakijat - Mitä tiedämme kustannuksista? Valtiovarainministeriön julkaisuja 41/2017. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 2.painos. Helsinki: Tammi

Sähköiset

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2019. Yritysturvallisuus. Viitattu 27.4.2019. <https://ek.fi/mita-temme/tyoelama/yritysturvallisuus/>

Katajamäki, E. 2019. Tornion järjestelykeskus - Viranomaisyhteistyön näytön paikka. Viitattu 31.3.2019.

https://www.poliisi.fi/suomi100/tornion_jarjestelykeskus_viranomaisyhteistyon_nayton_paikka

Ketola J. 2012. PRONTO - Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä. Viitattu 29.3.2019. https://www.pelastusopisto.fi/wp-content/uploads/2016/12/35548_PRONTO_n_esittely_2012.pdf

Maahanmuuttovirasto. 2016. Vastaanottokeskuksia lakkautetaan ja majoituspaikkoja vähennetään. Viitattu 4.4.2019. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vastaanottokeskuksia-lakkautetaan-ja-majoituspaikkoja-vahennetaan

Maahanmuuttovirasto. 2018. Sanasto. Viitattu 15.1.2019. https://migri.fi/sanasto#J_fi

Maahanmuuttovirasto. 2018. Turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköt 3.12.2018. Viitattu 15.1.2019. https://migri.fi/documents/5202425/6428609/vokit_kartalla_03042017.pdf/3ec692bb-213e-4b21-bd3d-5a3cb2b40ace

Mäkelä, J. 2015. Vastaanottokeskukset ja tulipalot: Satakertainen riski?. Viitattu 31.3.2019. <http://www.zygomica.com/2015/12/11/vok-tulipalot/>

Pelastusopisto. 2019. PRONTO - Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto. Henkilötietolain 10 § mukainen rekisteriseloste. Viitattu 29.3.2019. <https://prontonet.fi/Julkisuuslain%20mukainen%20tietoj%C3%A4rjestelm%C3%A4seloste.htm>

Sisäministeriö. 2019. Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimuksiin. Viitattu 29.3.2019. <https://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Tilastokeskus. 2014. Suomen virallinen tilasto (SVT): Rakennukset ja kesämökit [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2014, Liitetaulukko 1. Rakennukset, asunnot ja henkilöt talotyypin ja kerrosluvun mukaan 31.12.2014. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 31.3.2019. http://www.stat.fi/til/rakke/2014/rakke_2014_2015-05-28_tau_001_fi.html

Tilastokeskus. 2018. Rakennusluokitus 2018: Luokituksen kuvaus. Viitattu 29.3.2019. <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/rakennus/001-2018-07-12/kuvaus.html>

Valtioneuvosto. 2019. Periaatepäätökset. Viitattu 27.3.2019. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/periaatepaatokset>

Ympäristöministeriö. 2018. Rakenteellinen paloturvallisuus. Viitattu 6.5.2019. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Rakentaminen/Rakennuksen_turvallisuus/Rakenteellinen_paloturvallisuus

Medialähteet

Helsingin Sanomat. 19.12.2015. Hotelli Tallukan kiistelty vastaanottokeskus yritettiin polttaa. Viitattu 31.3.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002873785.html>

Ilkka. 21.5.2018. Pelastuslaitosten on ennakoiva entistä paremmin turvallisuustilanteen muutokset - 2015 jouduttiin jopa rikkomaan lakia. Viitattu 15.12.2018. <https://www.ilkka.fi/uutiset/kotimaa/pelastuslaitosten-on-ennakoiva-entista-paremminturvallisuustilanteen-muutokset-2015-jouduttiin-jopa-rikkomaan-lakia-1.2628753>

Iltalehti. 26.2.2017. Useita loukkaantunut vastaanottokeskuksen tulipalossa Ruotsissa - ihmiset pelastautuivat hyppimällä ikkunoista. Viitattu 31.3.2019. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000005103943.html>

Karjalainen. 29.1.2018. Turvapaikanhakija riisti itseltään hengen Joutsenon vastaanottokeskuksessa. Viitattu 31.3.2019. <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/170614>

MTV. 28.10.2015. Myös Suomi pohtii uusien vastaanottokeskusten salaamista. Viitattu 31.3.2019. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/myos-suomi-pohtii-uusien-vastaanottokeskusten-salaamista/5523932#gs.3rcxmp>

YLE. 2.12.2015. Niinisalons vastaanottokeskuksen palo varmistui tuhopoltoksi. Viitattu 24.4.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-8497677>

YLE. 1.4.2016. Pieksämäen vastaanottokeskuksen tulipalossa epäillään rikosta. Viitattu 31.3.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-8781389>

Suomen säädöskokoelma

Hallintolaki 434/2003. Viitattu 31.1.2019.

Hallituksen esitys Eduskunnalle valmiuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 3/2008 vp. Viitattu 31.1.2019.

Henkilötietolaki (kumoutunut 1.1.2019) 523/1999. Viitattu 29.3.2019.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. Viitattu 31.1.2019.

Laki Maahanmuuttovirastosta 156/1995. Viitattu 31.1.2019.

Laki pelastustoimen laitteista 10/2007. Viitattu 26.4.2019.

Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta 180/2015. Viitattu 26.4.2019.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Viitattu 29.3.2019.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Viitattu 31.1.2019.

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 31.1.2019

Poliisilaki 872/2011. Viitattu 31.1.2019.

Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2009. Viitattu 26.4.2019.

Sisäasiainministeriön asetus pelastusteiden merkitsemisestä 1384/2003. Viitattu 26.4.2019.

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 26.3.2019.

Tietosuojalaki 1050/2018. Viitattu 29.3.2019.

Tupakkalaki 549/2016. Viitattu 30.3.2019.

Ulkomaalaislaki 301/2004. Viitattu 31.1.2019.

Valmiuslaki 1552/2011. Viitattu 31.1.2019.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011. Viitattu 26.4.2019.

Valtioneuvoston asetus poistumisturvallisuusselvityksestä 292/2014. Viitattu 26.4.2019.

Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta 848/2017. Viitattu 31.1.2019.

Julkaisemattomat

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. 2016. Valvonta vastaanottokeskuksissa, liite 39d.

Salassa pidettävät

Keskusrikospoliisi. 2016. Keskusrikospoliisin tiedusteluosasto raportti 22.2.2016, Turvapaikka-tilanne, ST IV.

Maahanmuuttovirasto. 2016. Maahanmuuttoviraston turvapaikka- ja vastaanottoasioiden tilannekatsaus 11.5.2016, ST IV.

Maahanmuuttovirasto. 2018. Maahanmuuttoviraston turvapaikka-asioiden tilannekuvaraportti 6.6.2018, ST IV

Kuviot

Kuvio 1: Turvapaikkaprosessin läpivirtaus tammikuu 2015 - helmikuu 2016 (Keskusrikospoliisi 2016)	8
Kuvio 2: Viikkokohtainen hakemusmäärä 4.12.2017 - 5.6.2018 (Maahanmuuttovirasto 2018) .	14
Kuvio 3: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 1.1.2014 - 30.6.2015.....	30
Kuvio 4: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa kuukausittain vuosina 2015 - 2017	37
Kuvio 5: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa 1.1.2015 - 31.12.2017 ilman tarkastus- ja varmistustehtäviä	38
Kuvio 6: Pelastustoimen tehtävät vastaanottokeskuksissa tehtävätyyppien mukaan yhdistettyinä vuosina 2015 - 2017	39
Kuvio 7: Syttymistilat vastaanottokeskuksissa rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa 2015 - 2017	45
Kuvio 8: Ihmisen toiminnan osuus vastaanottokeskuksissa rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa 2015 - 2017	46
Kuvio 9: Aiheuttajan sukupuoli ihmisen aiheuttamissa paloissa vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017	47
Kuvio 10: Syttymissytyt rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017	48
Kuvio 11: Pelastusviranomaisen arvio rakennuspalon tai -vaaran tahallisuudesta vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017	49

Taulukot

Taulukko 1: Turvapaikanhakijoiden läpivirtaus 1.1.2015 - 5.6.2018 (Maahanmuuttovirasto 2018)	14
Taulukko 2: PRONTO-järjestelmästä haetut tiedot tarkasteltaessa rakennuspaloja ja rakennuspalovaaroja	32
Taulukko 3: Syttymissyöt rakennuspaloissa ja rakennuspalovaaroissa, vertailu kaikkien palojen, asuinrakennusten palojen ja vastaanottokeskusten palojen vuosina 2014 - 2018	33
Taulukko 4: Pelastustoimen tehtävien jakautuminen vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017	37
Taulukko 5: Varmistus- ja tarkastustehtävien syyt vastaanottokeskuksissa 2015 - 2017.....	41
Taulukko 6: Automaattisen paloilmoituksen syyt pelastustoimen taskutilaston mukaan 2013 - 2017 koko maassa (Ketola & Kokki 2018)	42
Taulukko 7: Erheellisten ilmoitusten syiden yleisyys vastaanottokeskuksissa verrattuna koko maahan	43
Taulukko 8: Tahallisuus vastaanottokeskuksissa verrantona kaikkiin paloihin.....	48
Taulukko 9: Eri viranomaisten roolit maahanmuuttoasioissa Suomessa.....	52
Taulukko 10: Oleellisimmat viranomaiset vastaanottokeskusta perustettaessa.....	53

Kuvat

Kuva 1: Turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköt kartalla 9.5.2016 (Maahanmuuttovirasto 2016)	9
Kuva 2: Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodit ja tukiasunnot kartalla 9.5.2016 (Maahanmuuttovirasto 2016)	10
Kuva 3: Yritysturvallisuusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2019.).....	17
Kuva 4: PRONTO-järjestelmän käyttöliittymä tilastojen vapaassa poiminnassa.....	22
Kuva 5: Pelastustoimen tehtävät Länsi-Uudellamaalla 1.6.2017	23